

1. De Hubenianismo B. I. G. Neumann, Witt. 1702 hab. et 1709 recus.
 2. De Trinitate Platoniſmu vere et falſo proposito, Neumann
 3. D. J. F. Mayeri. Disputatione Patri Apostoli Conjugio, Witt. 1684 hab. et 1713 recus.
 4. Cremetismus evangelicus in tunc condit auf den Tom. L
 Grandi B. I. n. Festkniſj, Gotha, 1712.
 5. De Fide in Mediam satrarcham ex Gen. XI. 18. Schrift Schmidij, Argentorat. hab. et Witt. 1711
 6. Biop. unde homo corpus sit scripturam eis verū Bei verbum
 7. D. J. F. Mayeri, Witt. 1685 hab. et 1713 recus.
 8. De Empedeti sacraum vocu Theodori Bassovij, Biop. m. Witt. 1702. 9. A.
 9. De confortatione angelicis agonizantibus Iesu. J. F. Mayeri
 10. De descensu Christi ad inferos. D. Abraham. Calovij, Witt. 1682
 11. De salutē triū uōrum Lothi, Jobi et Pilati, D. Christ. Jonatānii
 12. De seruacionis humana sapientia verbo ex Cor. II. v. 4.
 13. De Adami scientia, D. J. F. Mayeri, Witt. 1675 hab. et 1713 recus.
 14. Biop. utrū pontifex Romani sumam potestatem habet; conve
 candi Consilia Ecclesiastica. D. J. F. Mayeri, Witt. 1685 hab. et 1713 recus.
 15. De Paulina Petri micropatioe Epist. ad Galat Cap. II.
 p. 11. 12. 13. 14. D. G. Lndr. Quenstedt, Witt. 1687 hab. et 1711 recus.
 16. D. J. F. Mayeri Inuenit, Defr. Clunif in Drift Chalix, 1712.
 17. D. J. George Neumann's Reformatione Condit ad Ant. VI. 7. 8. Witt. 1705 hab.
 18. D. Gottlieb Wernsdorff am Michaelstags no[n] insculptu[m] trahatur
 19. Lys und Remonstranz der Universität Gieser, 1711.
 20. Disputatione in iuris Doctorat Rostock in causa sive studi Waldecc.
 21. De Abrenuntiatione baptismati ex 1. John III. p. 21. Chladeni, Witt. 1711.
 22. De mirabili cum filio bei lucta Jacobi, D. Calovij, Witt. 1669.
 23. De Albatris, Urbani Godof. Siberi, Eccl. Thom. Lips. Dicat. Lips.
 24. De Vita et Meritis Franc. Poggij Florent. de Ernst. Thorschmidij, Witt.
 1713.

6.

DISPUTATIO THEOLOGICA,
De
Affensu Scripturæ in
ordine ad nostram cognitionem;
sive
Unde homo certus
sit, Scripturam verum esse Dei
Verbum;

Quam sub
MAGNIFICI ACAD. RECTORIS
P RÆSIDIO

DN. JO. FRIDERICI MAYERI,

Doctoris & Professoris Theologi Celeberrimi, Elect.

Alumnorum Ephori Gravissimi, &c.

Domini, Patroni, studiorumque Promotoris

eternum venerandi,

Ad D. XII. Mart. clo I c LXXXV.

P. P.

M. IOHANNES MOESER,

Hamburgensis.

VITEMBERGÆ RECUSA,
LITERIS JO. GODOFREDI MEYERI,
ANNO M D C C XIII.

(6)

DIGITALISATION
INSTITUT DER
UNIVERSITÄT DARMSTADT
aufgrund eines
Antrages der Universitätsbibliothek
am 10.09.2010
in der Reihenfolge
der folgenden Seiten:
Vorwort
1. Die
2. Die
3. Die
4. Die
5. Die
6. Die
7. Die
8. Die
9. Die
10. Die
11. Die
12. Die
13. Die
14. Die
15. Die
16. Die
17. Die
18. Die
19. Die
20. Die
21. Die
22. Die
23. Die
24. Die
25. Die
26. Die
27. Die
28. Die
29. Die
30. Die
31. Die
32. Die
33. Die
34. Die
35. Die
36. Die
37. Die
38. Die
39. Die
40. Die
41. Die
42. Die
43. Die
44. Die
45. Die
46. Die
47. Die
48. Die
49. Die
50. Die
51. Die
52. Die
53. Die
54. Die
55. Die
56. Die
57. Die
58. Die
59. Die
60. Die
61. Die
62. Die
63. Die
64. Die
65. Die
66. Die
67. Die
68. Die
69. Die
70. Die
71. Die
72. Die
73. Die
74. Die
75. Die
76. Die
77. Die
78. Die
79. Die
80. Die
81. Die
82. Die
83. Die
84. Die
85. Die
86. Die
87. Die
88. Die
89. Die
90. Die
91. Die
92. Die
93. Die
94. Die
95. Die
96. Die
97. Die
98. Die
99. Die
100. Die
101. Die
102. Die
103. Die
104. Die
105. Die
106. Die
107. Die
108. Die
109. Die
110. Die
111. Die
112. Die
113. Die
114. Die
115. Die
116. Die
117. Die
118. Die
119. Die
120. Die
121. Die
122. Die
123. Die
124. Die
125. Die
126. Die
127. Die
128. Die
129. Die
130. Die
131. Die
132. Die
133. Die
134. Die
135. Die
136. Die
137. Die
138. Die
139. Die
140. Die
141. Die
142. Die
143. Die
144. Die
145. Die
146. Die
147. Die
148. Die
149. Die
150. Die
151. Die
152. Die
153. Die
154. Die
155. Die
156. Die
157. Die
158. Die
159. Die
160. Die
161. Die
162. Die
163. Die
164. Die
165. Die
166. Die
167. Die
168. Die
169. Die
170. Die
171. Die
172. Die
173. Die
174. Die
175. Die
176. Die
177. Die
178. Die
179. Die
180. Die
181. Die
182. Die
183. Die
184. Die
185. Die
186. Die
187. Die
188. Die
189. Die
190. Die
191. Die
192. Die
193. Die
194. Die
195. Die
196. Die
197. Die
198. Die
199. Die
200. Die
201. Die
202. Die
203. Die
204. Die
205. Die
206. Die
207. Die
208. Die
209. Die
210. Die
211. Die
212. Die
213. Die
214. Die
215. Die
216. Die
217. Die
218. Die
219. Die
220. Die
221. Die
222. Die
223. Die
224. Die
225. Die
226. Die
227. Die
228. Die
229. Die
230. Die
231. Die
232. Die
233. Die
234. Die
235. Die
236. Die
237. Die
238. Die
239. Die
240. Die
241. Die
242. Die
243. Die
244. Die
245. Die
246. Die
247. Die
248. Die
249. Die
250. Die
251. Die
252. Die
253. Die
254. Die
255. Die
256. Die
257. Die
258. Die
259. Die
260. Die
261. Die
262. Die
263. Die
264. Die
265. Die
266. Die
267. Die
268. Die
269. Die
270. Die
271. Die
272. Die
273. Die
274. Die
275. Die
276. Die
277. Die
278. Die
279. Die
280. Die
281. Die
282. Die
283. Die
284. Die
285. Die
286. Die
287. Die
288. Die
289. Die
290. Die
291. Die
292. Die
293. Die
294. Die
295. Die
296. Die
297. Die
298. Die
299. Die
300. Die
301. Die
302. Die
303. Die
304. Die
305. Die
306. Die
307. Die
308. Die
309. Die
310. Die
311. Die
312. Die
313. Die
314. Die
315. Die
316. Die
317. Die
318. Die
319. Die
320. Die
321. Die
322. Die
323. Die
324. Die
325. Die
326. Die
327. Die
328. Die
329. Die
330. Die
331. Die
332. Die
333. Die
334. Die
335. Die
336. Die
337. Die
338. Die
339. Die
340. Die
341. Die
342. Die
343. Die
344. Die
345. Die
346. Die
347. Die
348. Die
349. Die
350. Die
351. Die
352. Die
353. Die
354. Die
355. Die
356. Die
357. Die
358. Die
359. Die
360. Die
361. Die
362. Die
363. Die
364. Die
365. Die
366. Die
367. Die
368. Die
369. Die
370. Die
371. Die
372. Die
373. Die
374. Die
375. Die
376. Die
377. Die
378. Die
379. Die
380. Die
381. Die
382. Die
383. Die
384. Die
385. Die
386. Die
387. Die
388. Die
389. Die
390. Die
391. Die
392. Die
393. Die
394. Die
395. Die
396. Die
397. Die
398. Die
399. Die
400. Die
401. Die
402. Die
403. Die
404. Die
405. Die
406. Die
407. Die
408. Die
409. Die
410. Die
411. Die
412. Die
413. Die
414. Die
415. Die
416. Die
417. Die
418. Die
419. Die
420. Die
421. Die
422. Die
423. Die
424. Die
425. Die
426. Die
427. Die
428. Die
429. Die
430. Die
431. Die
432. Die
433. Die
434. Die
435. Die
436. Die
437. Die
438. Die
439. Die
440. Die
441. Die
442. Die
443. Die
444. Die
445. Die
446. Die
447. Die
448. Die
449. Die
450. Die
451. Die
452. Die
453. Die
454. Die
455. Die
456. Die
457. Die
458. Die
459. Die
460. Die
461. Die
462. Die
463. Die
464. Die
465. Die
466. Die
467. Die
468. Die
469. Die
470. Die
471. Die
472. Die
473. Die
474. Die
475. Die
476. Die
477. Die
478. Die
479. Die
480. Die
481. Die
482. Die
483. Die
484. Die
485. Die
486. Die
487. Die
488. Die
489. Die
490. Die
491. Die
492. Die
493. Die
494. Die
495. Die
496. Die
497. Die
498. Die
499. Die
500. Die
501. Die
502. Die
503. Die
504. Die
505. Die
506. Die
507. Die
508. Die
509. Die
510. Die
511. Die
512. Die
513. Die
514. Die
515. Die
516. Die
517. Die
518. Die
519. Die
520. Die
521. Die
522. Die
523. Die
524. Die
525. Die
526. Die
527. Die
528. Die
529. Die
530. Die
531. Die
532. Die
533. Die
534. Die
535. Die
536. Die
537. Die
538. Die
539. Die
540. Die
541. Die
542. Die
543. Die
544. Die
545. Die
546. Die
547. Die
548. Die
549. Die
550. Die
551. Die
552. Die
553. Die
554. Die
555. Die
556. Die
557. Die
558. Die
559. Die
560. Die
561. Die
562. Die
563. Die
564. Die
565. Die
566. Die
567. Die
568. Die
569. Die
570. Die
571. Die
572. Die
573. Die
574. Die
575. Die
576. Die
577. Die
578. Die
579. Die
580. Die
581. Die
582. Die
583. Die
584. Die
585. Die
586. Die
587. Die
588. Die
589. Die
590. Die
591. Die
592. Die
593. Die
594. Die
595. Die
596. Die
597. Die
598. Die
599. Die
600. Die
601. Die
602. Die
603. Die
604. Die
605. Die
606. Die
607. Die
608. Die
609. Die
610. Die
611. Die
612. Die
613. Die
614. Die
615. Die
616. Die
617. Die
618. Die
619. Die
620. Die
621. Die
622. Die
623. Die
624. Die
625. Die
626. Die
627. Die
628. Die
629. Die
630. Die
631. Die
632. Die
633. Die
634. Die
635. Die
636. Die
637. Die
638. Die
639. Die
640. Die
641. Die
642. Die
643. Die
644. Die
645. Die
646. Die
647. Die
648. Die
649. Die
650. Die
651. Die
652. Die
653. Die
654. Die
655. Die
656. Die
657. Die
658. Die
659. Die
660. Die
661. Die
662. Die
663. Die
664. Die
665. Die
666. Die
667. Die
668. Die
669. Die
670. Die
671. Die
672. Die
673. Die
674. Die
675. Die
676. Die
677. Die
678. Die
679. Die
680. Die
681. Die
682. Die
683. Die
684. Die
685. Die
686. Die
687. Die
688. Die
689. Die
690. Die
691. Die
692. Die
693. Die
694. Die
695. Die
696. Die
697. Die
698. Die
699. Die
700. Die
701. Die
702. Die
703. Die
704. Die
705. Die
706. Die
707. Die
708. Die
709. Die
710. Die
711. Die
712. Die
713. Die
714. Die
715. Die
716. Die
717. Die
718. Die
719. Die
720. Die
721. Die
722. Die
723. Die
724. Die
725. Die
726. Die
727. Die
728. Die
729. Die
730. Die
731. Die
732. Die
733. Die
734. Die
735. Die
736. Die
737. Die
738. Die
739. Die
740. Die
741. Die
742. Die
743. Die
744. Die
745. Die
746. Die
747. Die
748. Die
749. Die
750. Die
751. Die
752. Die
753. Die
754. Die
755. Die
756. Die
757. Die
758. Die
759. Die
760. Die
761. Die
762. Die
763. Die
764. Die
765. Die
766. Die
767. Die
768. Die
769. Die
770. Die
771. Die
772. Die
773. Die
774. Die
775. Die
776. Die
777. Die
778. Die
779. Die
780. Die
781. Die
782. Die
783. Die
784. Die
785. Die
786. Die
787. Die
788. Die
789. Die
790. Die
791. Die
792. Die
793. Die
794. Die
795. Die
796. Die
797. Die
798. Die
799. Die
800. Die
801. Die
802. Die
803. Die
804. Die
805. Die
806. Die
807. Die
808. Die
809. Die
810. Die
811. Die
812. Die
813. Die
814. Die
815. Die
816. Die
817. Die
818. Die
819. Die
820. Die
821. Die
822. Die
823. Die
824. Die
825. Die
826. Die
827. Die
828. Die
829. Die
830. Die
831. Die
832. Die
833. Die
834. Die
835. Die
836. Die
837. Die
838. Die
839. Die
840. Die
841. Die
842. Die
843. Die
844. Die
845. Die
846. Die
847. Die
848. Die
849. Die
850. Die
851. Die
852. Die
853. Die
854. Die
855. Die
856. Die
857. Die
858. Die
859. Die
860. Die
861. Die
862. Die
863. Die
864. Die
865. Die
866. Die
867. Die
868. Die
869. Die
870. Die
871. Die
872. Die
873. Die
874. Die
875. Die
876. Die
877. Die
878. Die
879. Die
880. Die
881. Die
882. Die
883. Die
884. Die
885. Die
886. Die
887. Die
888. Die
889. Die
890. Die
891. Die
892. Die
893. Die
894. Die
895. Die
896. Die
897. Die
898. Die
899. Die
900. Die
901. Die
902. Die
903. Die
904. Die
905. Die
906. Die
907. Die
908. Die
909. Die
910. Die
911. Die
912. Die
913. Die
914. Die
915. Die
916. Die
917. Die
918. Die
919. Die
920. Die
921. Die
922. Die
923. Die
924. Die
925. Die
926. Die
927. Die
928. Die
929. Die
930. Die
931. Die
932. Die
933. Die
934. Die
935. Die
936. Die
937. Die
938. Die
939. Die
940. Die
941. Die
942. Die
943. Die
944. Die
945. Die
946. Die
947. Die
948. Die
949. Die
950. Die
951. Die
952. Die
953. Die
954. Die
955. Die
956. Die
957. Die
958. Die
959. Die
960. Die
961. Die
962. Die
963. Die
964. Die
965. Die
966. Die
967. Die
968. Die
969. Die
970. Die
971. Die
972. Die
973. Die
974. Die
975. Die
976. Die
977. Die
978. Die
979. Die
980. Die
981. Die
982. Die
983. Die
984. Die
985. Die
986. Die
987. Die
988. Die
989. Die
990. Die
991. Die
992. Die
993. Die
994. Die
995. Die
996. Die
997. Die
998. Die
999. Die
1000. Die

עמי

Th.

Ullam gentem adeo feram, immanem atque barbaram in hac rerum universitate dari, qvæ sumnum aliquod Numen, a quo omnia conservantur, dependent & reguntur, existere nesciat, Apostolus firmis non tantum rationibus comprobat, sed ipsius Gentiles inficiari illud, minimum ausi fuerunt. Qucunq; nos verimus, sive percuramus orbem, ab ortu ad occasum, a septentrione austrum versus, sive secula Barbarorum perlustremus, nulla unquam gens reperta fuit, qvæ non aliqua cultus divini signa erigat, diversa quidem & confusa, in hoc tamen, qvod Deus sit, continuo congruentia.

Th. II. Id circa cum inter gentiles certissimo receptum sit Deum dari, a quo beneficia largissime profluunt, & nos vita fruimur, ratio illis persvasit, ut de peculiari cultu, quo illud Numen prosequendum esset, meditarentur; hinc quoniam illa modum colendi nec docere, nec determinare poterat, evenit, ut tot cultuum genera, quibus illud Numen venerari, sibi quæ propitium reddere studebant, ab iis excogitarentur.

Th. III. Quoniam nullus hominum de Deo ejusque cultu aliquid docere debet, οὐ μηδέ θεός, οὐ φοργοῦτο, nisi (verba sunt Platonis) Deus Dux ipse fuerit, concludendum esse arbitramur, revelationem dari, e qua salutaris de Deo ejusque cultu doctrina hauriatur, & in qua cultus ipse consignatus sit. Nulla enim terra ejusmodi unquam Barbaros aluit, qui rationis suæ notitia solum contenti, ductum illius, abstracta & semota omni revelatione secuti sunt, sed omnibus ferme temporibus suis

A 2

reve-

revelationibus adhæsere, qvæ non Deum, sed Cacodæmona autorem osculabantur, & sua natura diabolicæ, falso licet divinæ ab ipsis habitæ sint, ita, ut Græcia nullam miserit coloniam sine Pythio, Dodonæo, aut Ammonis oraculo. Qvamobrem *Joh. Hoornbeck summa Controv. p.m. 58.* improbabile non videatur, tale aliquod Dei Verbum dari, cum & ipsimet gentilis hic sua jacent oracula, sive sacros codices, alii alia, manente qvæstione, utrum lex illorum an nostra, & qvam habemus, Scriptura præferenda sit.

Th. VI. Qvam revelationem nos præter Dei verbum, libros Veteris & N. Testamenti Canonicos, per Prophetas & Apostolos literarum monumentis consignatos, nullam dicimus, qvod Deus olim multifariam multisqve modis Patribus per Prophetas, & extremis diebus per Filium locutus est *Hebr. 1.2.* Credimus enim & confitemur, cum Form. Conc. Cap. de comp. Reg. atqve norma p. m. 507. & docemus, unicam regulam & normam, secundum qvam omnia dogmata omnesqve Doctores aestimari, & judicari oporteat, nullam omnino esse aliam, qvam Prophetica & Apostolica scripta, cum Veteris tum N. Testamenti; Et in solida ejus declar. p. m. 632. Sacras Literas solas, unicam & certissimam illam regulam esse credimus, ad qvam omnia dogmata exigere, & secundum qvam de omnibus tum doctoribus judicare oporteat *conf. Leonb. Hutter. in libr. Christ. Cont. p.m. 2.*

Th. V. Qvod immotum Orthodoxæ fidei fundamentum non omnes omnino homines admittunt, fasitatis, corruptiōnisqve non tantum accusant, sed vel ex parte, vel ex toto penitus rejiciunt, *Baranzenus Uranosc. p. 143.* in rebus Physicis, Mathematicis, aliquo ad fidem præcise non spectantibus imprudenter Scripturæ fidem derogat, cuius tibias Carthesiani, si Wittichio de Scriptura p. 12. credendum, aliqua ex parte inflant. Criminis Falsi eandem arguit *Benedictus Spinoza de libertate Pbil.*

Philosophandi C. 12. p. m. 140. Die Bibel sey voller Fehler/zerstümlet/ verfälschet und mit sich selbst nicht einig/die Apostolischen Schriften habe nicht der Heil. Geist/ sondern die natürliche Klugheit der Apostel versertiget / Ludovicus Capellus, in Critica, qvam vocat, sacra, mutationem, corruptionem per humanam negligentiam, qvi eos passim descriptere, hebraicis codicibus factam ascribere aggressus oblique fuit, qvem Dn. Job. Buxtorf. in Anticritica modeste & *ἀνεργῶς* refellit. Manichæi, qvibus præluserunt Simoniani, Basilidiani, Marcionitæ apud Irenæum L. I. C. 20. 22. 29. Nicolaitæ & Gnostici teste Philastrio in Catal. Hæret. C. 127. Vetus T. in universum respuerunt. Sic Judæi Veritatem Novi infiantur. Empectæ, Porphyrius & Julianus Apostata omnem Scripturæ denegarunt autoritatem, Aegid. Strauch. brev. Tb. p. m. 24. Et modernis temporibus Quakeri, sive, ut dici satagunt, Independentes, qvi tempore Protectoris Angliæ Cromvvelii, (hic omnibus sectis hæreſe *ών* & Schismatum, qvibus tunc scatebat Britannia, professionem publicam & liberam irreligionis suæ dari curavit, Claud. Salmas. def. Reg. C. 8. Unde judice Honorio Reggio caput Independentium vocatus) totam Angliam penitus pervasere, ut nulla a Condito orbe Provincia (verbis utimur Hon. Regg. pref. de statu Eccles. in Anglia) tam parvo spacio tot monstroſas hæreſes atque hæc protulerit; Scripturam sacram mortuam literam neqve assumendam, sed rejiciendam esse fabulati sunt, qvos autem confutatos vide sis a Venerand. Ministerio Hamburg. im Quäcker Greul p. m. 57. seq.

Th. VI. B. Gerhard. *Isag. disp. 1. de SS.* Tb. 20. homines in duo genera dispescit, qvorum alii sunt extra Ecclesiam, alii in Ecclesia nati, edocti, & educati: Illos in duplice rursus differentia esse, vel enim, ait, Scripturas totaliter, ut gentiles, vel saltem qvandam earum partem ut judæi rejiciunt; illi sunt vel sanabiles, vel insanabiles, qvorum hi ut desperati ægroti prognosticis relinqvendi sunt.

A 3

Th. VII.

Th. VII. Qvapropter non disputabimus contra illos, qvi
præfractos gerunt animos irridendi, carpendive illa, qvæ vel e
lumine rationis vel revelationis illis proponuntur, qvibus tan
qvam porcis, juxta Salvatoris effatum, pretiosa margarita porri
genda non erit. Nec contra Judæos, qvi licet Novi Testamenti
Veritatem inficientur, Vetus tamen, ex qvo convinci possunt,
profidei ipsorum norma habent, eamqve seqvuntur. Sed res
cum talibus erit hominibus, qvi mediis scrutandi debitissuten
tes, animos dociles & Veritatis studiosos, non refractarios aut
pertinaces adhibent. Homo enim pertinax, indocilis & mali
tiose repugnans, neqve motivis, neqve ipsarum literarum vir
tute, neqve alia autoritate, qvam diu talis est, permoverebitur. *B.
Dörscheus Tb. Zach. part. 2. p. m. 37.*

Th. VIII. Enim vero ille, qvo cum de religione & rebus
fidei dispuo, aut Christianam profitetur fidem, aut genti
lismum sapit; hoc si repperio, e Scriptura tanquam principio
primo ipsum convincere neqveo, sed eo res prius deducatur
necessæ est, ut Scripturam fidei agnoscat regulam, illiqve, ne an
dabatarum more pugnetur, credit, dein assentiatur; Sin Chri
stianus, vel doctus, sit, vel indoctus, principium hoc in dubium
vocare neqvit; ut enim nomen ratione utentis, & sani homi
nis vix tuebitur, qvi Principia naturæ respuit, eodem jure nec
Titulum Christiani retinebit, cum divinam Scripturæ divinita
tem repudiet, eandemqve contemnat.

Th. IX. Etiam si *Augustinus Confess. L. 6. C. 5.* culpandos
non audiendos esse, si qvi dicant, unde scis, libros illos Scriptu
ræ, unius veri Dei Spiritu humano generi ministratos esse, & *B.
Hulsemann. brev. Tb. suppl. C. 1. Tb. 4. de Veritate hujus objecti*
inter Christianos moveri controversiam, peccatum esse, asse
rant; solent interdum pii in hujusmodi cogitationes incidere,
cujus rei Antonius Musa, Superintendens Rochlizensis, quem
suo exemplo consolatus est *Lutherus*, referente *Matthesio in*
vita

vita Lutheri, exemplum præbuit, qvibus autem succurendum est, respondet *Baldwin. Cas. Consc. L. 2. C. 1. p. m. 49.* & 50. & *Magnif. D. Preses im betrübten Christen p. m. 18.* Qva propter nullus id vitio nobis vertet, qvi operam in hoc, quo tota ferme salus nostra residet, (tolle enim Scripturas, & mysteria fidei sustulisti) collocaturi, pauca dicemus, de assensu Scripturæ in ordine ad nostram cognitionem.

Th. X. Tripliciter alias Scriptura spectatur, vel ratione materialis, qvod formale externum nonnulli vocant, ratione literarum, apicum, syllabarum, externæ scriptionis, qvibus constat, & מכתב אלהם Exod. 32. 16. סבר יהוּדָה Ef. 34. 16. γραφαј Rom. 1, 2. γραμμata 2. Tim. 3, 16. nuncupatur. Vel, qvod ad formale, aut sensum divinum sub verbis latentem, & Scriptura seu vocibus denotatum, respectu cuius λόγος Θεός audit Rom. 3, 2. Deniqve prout hæc duo invicem comprehendit, & ut verbum Scriptum contemplatur; quo sensu illam ponderabimus.

Th. XI. Præterea Ejusdem divinitas vel in se consideratur, qva ratione αὐτούς unice oritur; vel ad nos relata prout nobis innotescit, quo respectu a testimonio Spiritus Sancti Scripturæ inseparabiliter connexo, & ab ejusdem efficacia, qvam audienti vel legenti præbet, dependet. Unde Autoritas Scripturæ quoad nos nil aliud est, qvam manifestatio & cognitione unicæ illius divinæ & Summæ autoritatis, qvæ Scripturæ interna est, & insita.

Th. XII. Assensus in genere dicitur, qvi ab intellectu hominis enunciationi cuidam & conclusioni e syllogismo illatæ præbetur; qva ratione dividitur, in falsum, qvi e syllogismo sophistico producitur, nec hujus loci est, & verum, qvi vel infirmus & incertus, vel firmus & certus nuncupatur. Iste fidem veram incertam, hic veram & certam in animos hominum inducit. Illa fides, qva homo conclusioni huic vel isti assentiatur, tum obre-

ob testimonium alterius cuiusdam hominis, tum ob rationes e-
natura solum petitas, vera eqvidem esse potest, at humana tan-
tum, nempe infirma & incerta, tam ob corruptionem naturæ,
qvam ob fallibilitatem testimonii. Firma autem fides, qvam
hoc loco divinam nuncupamus in homine oritur, qvia assen-
sum Deo habet testanti in verbo suo, qvi nec unquam fallit, nec
fallere potest, qva de causa supernaturalis dicenda est. Ita huic
sententiaz: In essentia tres dantur Personæ, oculi nostri corpo-
rei videbunt Deum a facie ad faciem; intellectus hominis ren-
ti firmiter subscribit, eamque fide divina accipit, ideo, qvod
Deus in verbo revelaverit per Prophetas & Apostolos, qvibus
 $\pi\omega\varsigma\kappa\alpha\jmath\tau\iota$ suggestit. Credere enim Deum hoc vel illud myste-
rium, qvod credendum proponitur, revelasse, & per confe-
qvens ipsum mysterium credere, est actus fidei, ad qvem in in-
tellectu eliciendum, alia causa opus est, qvæ in alio consistere
neqvit, nisi in eo, ob vel propter qvod credimus, Deum myste-
ria fidei proposita revelasse, *Balth.Bebelius cont. Wagner. disp. I.*
p. 14. Tametsi autem hic assensus sit, & dicatur inevidens, dum
homo non videt causam in Deo, cur tres sint personæ, cur o-
culi corporei visuri sint Deum: nihilominus ab Apostolo per
 $\pi\kappa\sigma\varsigma\alpha\sigma\pi\tau\iota\pi\kappa\mu\pi\iota\omega\varsigma$ elegantissime depingitur, weil man die
Sache nicht mit eusserlichen Sinnen/ sondern mit innerlichen
Glaubens Augen fassen muß. *D. Mus. aussf. Etfl. p. 18.* tli ita-
que assensus firmus & certus reddatur, reqvirit *Gisb. Voëtius*
disp. sel. part. I p. m. 149. ut mens huic vel isti enunciationi ita
assentiatur, ut de Veritate ejus non dubitet, nec aliqvid metuat,
uec isti enunciationi assentiendo erret.

Th. XIII. *Mart. Beccanu tom. I. oper. p. 438.* assensum fidei
facit triplicem, unum fidei divinæ, sive Theologiæ, e.g. credo
articulos fidei propter auctoritatem Dei revelantis, alterum, fi-
dei humanæ, scilicet credo articulos fidei propter autoritatem
hujus vel illius auctoris sive doctoris. Tertium, fidei, qvæ nec
pure

pure humana est, sed media, ut credo articulos fidei propter
autoritatem Ecclesiæ.

Th. XIV. Insuper Variæ dari possunt causæ, qvibus ad as-
sentientiu[m] intellectus movetur, qvemadmodum in qvibus-
dam Autoritas vel Ecclesiæ vel Parentum vel miraculorum,
qvas suasivas, fidemq[ue] humanam tantum, nullatenaus divinam
efficients, vel causas ministeriales; in nonnullis internum Spi-
ritus Sancti testimonium, qvod causam divini assensus prima-
riam volumus, repertum fuit. Augustino autoritas Ecclesiæ
occasio fuit. Wesselus in Epist. ad. Jac. Hoek. p. 893. nisi Domesticis
primum, inquit, & postea Scholasticis, demum Ecclesiasticis cre-
derem. Constantino Imperatoris crucis effigies cum miracu-
losa inscriptione, in aëre conspecta, occasionem credendi præ-
buit. Georg. Calixt. Epit. Tb. p.m. 20. Ipse met Calixtus in colloq.
Hemelscb. ego, inquit, si Juratus examiner, qvomodo eo perve-
nerim, ut Scripturæ autoritatem divinam crediderim, non pos-
sem aliud respondere, autoritatem Parentum Scripturam mihi
puero proponentium, huic rei causam deditisse, Interim (per
git) mea fides, qva credo Scripturam divinam, non resolvitur
ultimo in Parentum meorum auctoritatem. Nulla enim est
persuasio, qvæ ad credendos fidei articulos supernaturales ho-
minem cogere possit ac ne ipsa qvidem miracula convincere
possunt, nisi mens divinitus ipsa adjuvetur. R. Bellarm. de lib.
arbitr. C. 3. qvocum sentit Gregorius de Valentia tom. 3. in Tho-
mam tb. 1. q. 1. punct. 4. §. 2. Equidem Spiritum Sanctum in sva-
dendo Verbi divini assensu, hominum & Ecclesiæ ministerio
uti faciles damus, sed fides illa, sive assensus iste divinus causis
his ad scribendus non est, qvi intrinsecæ vi & insitæ Verbi divini
efficaciæ, primario, unice tanquam causæ per se & convictivæ
debetur. Non enim ex eo, qvod multi ex miraculorum intui-
tu, Parentum consideratione, Ecclesiæq[ue] autoritate aliquem
conceperint assensum, inferre licet, Verum divinumq[ue] assen-

B

spm

sum non esse efficienter ab insita Verbi divini efficacia. Qvo
ipso Theophilus Antiochenus Episcopus, qui M. Aurelii Impe-
ratoris tempore vixit, & sub Commodo obiit Anno Christi 170.
Autolycum ad ipsum iubar sacrarum literarum deduxit, de quo
videndus B. Dorsibeus L.c.in præf.

Th. XV. Ex infaciili colligitur negotio, qvalis assensus in
censuram hic vocetur, cum præprimis de fide divina, h. e. certo
& divino illo assensu, ut homo centies mortem & mala qvævis
perferre, qvam animi sententiam e verbo Dei ut principio in-
fallibili depromtam abnegare velit, qværatur. Et qvidem in or-
dine qvoad nostram cognitionem : Unde divinus iste assensus,
qvo intellectus, Scripturam Sacram ad nos relatam esse verbum
Dei, firmiter credit, & ipsi manifestum est, articulos in ea con-
tentos, claros & perspicuos esse, tanquam a causa proxima &
per se dependeat.

Th. XVI. Deus in Verbo omnia, qvæ ad veram faciunt fi-
dem, proposuit, cultumque, qvo a nobis excipi desiderat, con-
signavit; Intellectus hominis (renati) illa percipit, perpendit
sedulo, vera agnoscit, iisque firmiter assentitur. Jam de causa
hujus assensus proxima qværitur, qvæ neque operatio mentis,
intellectus neque autoritas proponentis, sed revelantis audit,
vel illa vis intrinseca, & ipsa per Scripturam testificatio divina,
per qvam homo, ut credat, convincitur, qvæ intrinseca & divi-
na vi intellectum hominis afficit, & in assensum trahit, ita, ut
qvam primum vel legendo vel audiendo id ipsum perceperit,
animum penetret, percellat, & hac sua efficacia interius in ho-
mione de se ipsa testetur, qvam propter efficientiam assensus di-
vinus merito vocari consuevit. Nostra ratio, organon est, qvo
infert conclusio, demonstrans illam e Verbo Dei posse hau-
riri. Sic Christus Joh. 4, 24. Deum esse Spiritum, asserit, ratio
concludit, Ergo non habebit Membra Corporea: Paulus ὁ Ἰωάννης,
inqvit; μέντοι σύχων αὐταντίαν, E. non potest mori. Jam Propo-
sitio

sitio rationis, qvæ major in exemplis audit, est causa universalis,
& remota, non proxima & determinata Conclusionis, cui hæc
adscribitur, & a qva denominatur, id qvod Philosophus suo jam
observavit tempore, qvod in simili casu Conclusio non tam
majori qvam minori veniat adscribenda. Hinc non cœla pro-
xima assensus divini, qvem intellectus hisce præbet; sine ratio-
ne enim ut judice arbitro, & norma, non vero ut organo de
Mysteriis differimus, accurate infert Magnus ille Scherzerus
Præceptor, utinam viveret! colendus Coll. Antisoc. p. m. 253.
Qvid de Quæstionibus mixtis censendum, latius deductum vide
sis apud B. Danbauer. Tb. Conf. tom. I. p. m. 417. Hodosopb. pag. m.
74. & Scherz. Antibell. p. m. 24.

Th. XVII. Diserta in Sacris reperiuntur exempla, qvæ ef-
ficaciam Scripturæ seu testimonium SS*ti* Scripturæ inditum so-
lam primariamqve divini assensus causam fuisse testimonium
ferunt. Alterum Johannes de Samaritana muliere, samarita-
nisqve civibus intimat. Qvi putantes non improbabile, eum
esse Christum, propter sermonem mulieris, cui servator, qvæ
fecerat, dixisset, fidem Messiæ dabant, illiqve assentiebantur,
γὰ διὰ τὸν λόγον γυναικὸς ἀλλὰ διὰ τὸν λόγον αὐτῆς, cui causam di-
vini assensus, & conversionis ad veram salutaremqve fidem,
primariam assignabant, etiamsi mulier audiendi Messiam, &
per auditum assensum fidemqve concipiendi, occasionem sub-
peditasset; αὐτοὶ γὰρ αἴπηκόμεν, καὶ οἴδαμεν, ὅτι ἔτος εἰς τὸν ἀλη-
θῶς ὁ σωτὴρ τῇ κόσμῳ ὁ χριστός Joh. 4, 42. Quemadmodum e-
nim, si in magna urbe insignem qvendam Philosophum qvæ-
rerem, eumqve a Davo aut Syro commonstratum adirem, col-
loquerer, non ideo crederem, eum esse, qvem qvarebam, qvia
Davus id dixisset, sed unice, qvia qvi vir esset, ex sermonibus co-
gnovissem. Sic si Tabellio Epistolam Principis afferit, & præco
mandatum proponit, illi non ob proponentem, sed ob subscri-
ptionem fides habetur, vid. Georg. Calixtus de præc. art. Chr.
Rell. p. m. 300.

B 2

Th. XVIII.

Th. XVIII. Alterum a Thessalonicensibus petitur, qvi utrum gentiles an judæi fuerint, non multum nos morabitur, qvippe extra Controversiæ aleam ponendum, Apostolos gentibus prædicasse, & nonnullas ex iis fuisse conversas. Job. Lorin. Comm. ad Act. I. 17. v. 1. per Græcos, qvi Thessalonicae erant, intelligit gentiles, qvos in Judæorum synagogas admissos pronunciat. Nos tam judæos, qvi scrutati sunt doctrinam juxta Scripturas, existimamus, qvam græcos h. e. gentiles intelligi, id qvod exact. 17. v. II. 12. colligimus. Qvorum industriam & ardens excipiendi studium I. Tb. 2. 13. Apostolus afferit, qvod cum acceperitis (inquit) sermonem a nobis, accepistis non ut sermonem hominum, αλλα, (καθὼς ἵστω αληθεῖς) λόγου Θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργῆται εἰς ἡμῶν τοῖς πιστεύσασιν. Tria notamus (I) a nobis videlicet Apostolis, qvos tanquam ministros Dei prædicare oportebat, qvo innuitur causa ministerialis. (II) qvod Evangelium non acceperint ut sermonem hominum, qvi dubius, probabilis, incertus saltem, & humana tantum autoritate subnixus, nihil aliud, qvam fidem humanam assensumque probabilem gignir atque efficit. (III) Qvod illud nuncupet sermonem Dei, qvi verus, firmus & certus, indubitatem in animis hominum fidem, assensumque plane divinum parit, cuius sermonis efficaciam ab autore, qvod Dei sit sermo, & effectu sumit. qvod operetur in credentibus. Qvo ipso efficaciam Scripturæ a Deo ipso per singularem gratiam communicatam, primariam illorum assensus divini causam fuisse, satius indigitat. Thessalonenses enim ob autoritatem Pauli divina fide credidisse, ut illorum assensus in hanc ultimatim resolvetur, minus vero simile est? Undenam ipsis constabat Autoritas Pauli? nonne ex Evangelio, qvod cum potentia prædicabat? Ergo potius ob doctrinæ efficaciam credidere. Et qvis tantam homini autoritatem ascriberet, qvæ cæterorum animos sine uiteriori Veritatis indagine traheret in assensum? inquis: illos fuisse assentitos, ob

auto-

autori tatem non hominis sed Apostoli. Argentiles erant quidam, unde ergo his constabat, Paulum esse Apostolum? Et si vel maxime ex relatione alterius cuiusdam hominis scrivissent, mutatur controversiae status, cum non de humana sed divina fide interrogetur.

Th. XIX. Etenim Verbis Apostoli Thessalonicenses assentiebantur, vel ob proponentem, qui erat Apostolos, vel ob doctrinæ, quam anuciabat, efficaciam. Illius quippe autoritas Ecclesiæ, quam hodienum fabulantur Potificii, tunc non aderat, (quo jam absente seqvitur tamen effectus, illud effectus causa non est,) & si vel maxime, nihilominus ipsomet Beatus Judice (Th. 13.) non fuisset assensus Theologicus, sed alterius inferioris ordinis. Non ob proponentem, qualis enim conexio, Paulus prædicavit Thessalonicensibus Evangelium, E fuit causa ipsorum assensus divini primaria? E. omnes monachi, qui prædicant, autoritate & propositione sua assensum divinum in auditorum animis efficient, hujusque causa per se erunt? Nugæ. Nos invertimus, Paulus prædicavit Evangelium Thessalonicensibus, E. non fuit assensus divini causa per se, sed tantum ministerialis. Inquis, Christum etiam prædicasse, & quis negabit, ipsum non fuisse assensus divini ab Auditoribus adhibiti causam per se, eosque Christo non ob autoritatem Personæ credidisse. Verum committitur ignoratio Elenchi, quærimus de hominibus, quales erant Apostoli. Christus non solum a Patre in mundum missus, ut Evangelium, quod acceperat a Patre, nobis manifestaret, sed, ut totum genus humanum redimeret, sibiique acquireret Ecclesiam proprio sanguine Act. 20.28. id quod de Apostolis dci nequivit, ad quorum Apostolatum tria tantum requirebantur *juxta B. Scherz. Syst. Th. p. m. 687. 688.* Deinde nusquam, Christus, legitur ad sui ipsius autoritatem, ne ansam calumniandi Phariseis daret, sed autoritatem Verborum, miraculorumque provocasse, quibus in Ecclesia propaga-

ganda maxime opus erat. Esto autem, qvod fecerit, qvis a Christo ad Papam R. & quemlibet Proponentem colligeret, Accedit præterea, qvod Act. r7. Judæi assensum præbuisse dicantur, qvod Pauli doctrina convenerit cum scriptura, ad quam quotidianie examinabatur, ex eo invicte colligimus: Qvicunqve receiverunt doctrinam Pauli, & fidem dictis adhibuere, propterea, qvod cum Scriptura convenienter, hinc non assentiti sunt ob ponentis autoritatem, sed ob doctrinæ convenientiam cum Scriptura.

Th. XX. ex quo tamen non sequitur, Vetus Testamentum tantummodo ejusmodi habere efficaciam, cum ad hoc doctrinam Pauli examinavere, eaque moti assentiti sunt. Non enim loquimur de ipsorum examine, sed de doctrina Pauli Apostoli, quam prædicabat. Deinde, quoniam in Veteri & Novo T. una eademque fides (quoad substantiam) est annunciata, & tam Prophetæ quam Apostoli a Spiritu Sancto agebantur, ita, ut illorum Scriptura dicatur *Γεόπτειος* *Θεοντειος*, una eademque etiam erit autoritas. Nam si Judæi interno suffragio poterant esse certi, de Veteris T. Scriptura, quidni & nos de nova & integra, cum non dispar sit ratio. Qvod si jam ille sermo, quem per Prophetas Deus locutus, fuit efficax; multo magis ille firmus erit, quem locutus est per Filium, ex quo inter alia Apostolus Hebr. 2. ad Autoritatem Novi Testamenti concludit. Alia tunc militabat ratio, solum V. T. extabat, ad quod & Christus & Apostoli in docendo & scribendo toties provocavere in N. Testamento, quod nondum ad literas redactum erat, & nihil aliud audit, quam dilucidatio illius, quo de Prophetæ Vaticinati fuerunt. B. Grauerus in A. C. proleg. p. m. 21.

Th. XXI. Verbo: aliud est testari de Scriptura ministerialiter, aliud conferre illi autoritatem principaliter. Faciles largimur, Paulum fuisse assensus Thessalonicensium causam ministerialem, cuius Ministerio in Thessalonicensibus convertendis

tendis Deus fuit usus; at non causam per se, vel primariam, cum autoritate vel propositione sua fidem divinam, assensumque divinum in animis ipsorum nullum fecit, sed sola Spiritus Sancti, conjuncta cum verbo efficacia, propter quam illius Evangelium potentiam ad salutem Rom. 1, 16. nuncupat. Ad unum ergo omnes consensere, ob doctrinæ quam prædicabat efficaciam, vel ob Spiritus Sancti testimonium, quo ipsorum animi in assensum trahebantur.

Th. XXII. Ftenim Scriptura Verbum Dei est, cui præ reliquis singularem vim ad animos hominum perrumpendos, & in obsequium fidei subjugandos indidit, ut cor hominis penetrat, percussat, atque in ipso conversionem, singularemque assensum Verbo habendum, re ipsa operetur. Nec singularis tantum sed plane divina Virtus ipsi competit, qua de apud Dedenkenn. über der Rahm. Controv. qv. 1. §. 35. fol. 212. Damit wir vermittelst solches geoffenbarten Wortes möchten erleuchtet werden sc. so hat Gott in freywilliger ordnung solchem Sinn eine Göttliche Lebens- und Erleuchtungs-Kraft gegeben / sc quæ tam arcta ipsi coadunata est, ut verbum Dei ne fingi quidem sine ista possit. Nam, etiamsi legi (in sensu rigoroso spectatæ) non tanta vis, quanta Evangelio adscribatur, quod gratiam largitur, fidem in Christum accedit, non mortua ideo est litera, prout falso Schvenckfeldius, ipsiusque asseclæ propugnant, sed in suo genere nihilominus efficax est, manetque. Unde sicut sol in se ipso semper vim habet lucendi, & de sua luce ubi vis testandi; & quavis in Cathedra Doctor sua magis doctrina quam externo testimonio se commendat: Sic Scriptura tanquam αὐτοφῶς & principium indemonstrabile, & revelatio ipsa, in quam omnis Veritatis λύσις terminatur. B. Danbauer. Aristot. recid. dial. i. p. m. 39.

Th. XXIII. Ubi probe attendendum, efficaciam hanc a Spiritu S. ipsi communicatam & Scripturam nihilominus eandem

dem habere per se. Nulli etenim negamus, hanc a Spiritu S. habere; qvi per Scripturam moveret corda, ut fide divina accendantur, & sustineant illam fidei πνεύματος, autore eo Spiritu, qvi Cathedram, juxta Augustinum, habet in cœlo, & in corde docet intus. Illa tamen Spiritus Sancti operatio cum Verbo tantopere conjuncta est, ut ordinarie nihil sine eo producat, & nullus nominari possit effectus Spiritualis, quem Deus ordinarie suæ divina Virtute non mediante Verbo, efficiat. Nam si Spiritus Sanctus ordine naturæ prius Verbo ageret in subjecto convertendo, operationem ipsius ordine naturæ immediatam fore necessum esset, at talis immediata operatio doceri nequit, accurate monet Venerandus Senex Magnus *Dn. Calov. Syst. Th. tom. I. p. m. 705.* Igitur, dum singularem Scripturæ efficaciam asserimus, non aliquam a Spiritu Sancto diversam, sed plane unam eandemque virtutem divinam, Spiritui Sancto propriam Verbo ex singulari ipsius gratia inseparabiliter communicatam volumus, quæ Scripturæ propria & naturalis nihilominus rectissime vocatur. Phrasis enim per se duplicem involvit respectum, quatenus opponitur rei per aliud, vel per accidens separabiliter. Illo efficacia per se ipsi non competit, cum ex ordinatione & communicatione divina tanta polleat virtute. Hoc autem propter inseparabilem Virtutis divinæ unionem Verbo a Spiritu Sancto factam, per se propriam esse concedimus, quam Phrasin Theologi Rhatmannianos propter adhibent. Optime B. Höpfnerus ergo Efficaciam Scripturæ in secundo modo per se competere judicavit.

Th. XXIV. Qvam efficaciam assensum divinum efficiensem, rideant licet Moguntini Jesuitæ disp. contra Pareum, B. Affelman. Syntagma. part. I. p. m. 26. ex ipsius Scripturæ testimoniis comprobamus. Non enim hominibus, sed Deo mentem nostram intrinsecus firmanti & illuminanti cum B. Augustino credimus. Ipse Salvator Joh. 6, 63. quæ loqebatur, Spiritum & Vitam,

Vitam, h. e. spiritu & vita animata esse pronunciat. Quemadmodum jam Spiritus vivificare dicitur, vitam credenti in Christum conferendo, lætitiam spiritualem in ipso fovendo, & hominem convertendo, ita non quidem proprie, sed Metonymice, propter factam a Spiritu Sancto communicationem vivificare dicitur. Jam si verba, quæ Christus ore proferebat, tanta gaudebant Virtute, quidni & verba quæ Apostoli loquebantur, imo tota Scriptura. Major quidem autoritas Christi propter Personam, qua omnes anteibat Apostolos, at non major verborum ipsius autoritas, cum unum idemque verbum, & Christus & Apostoli prædicaverint. Nam si verba Christi ponderosiora fuissent Apostolorum verbis, & Scriptura, duplex datur verbum, ejusque duplex realiter distincta efficacia, quam tamen Dei verbo Nullus facile admittet. Argumentamur itaque hoc modo : Qvicquid Spiritu & vita animatum est ad convertendum hominem, assensumque divinum producendum, illud in se est efficax; Tota Scriptura & vita animata est, ut hominem possit convertere & assensum divinum producere E tota Scriptura in se efficax est & erit.

Th. XXV. Apostolus Rom. i. 16. Evangelium non ratione exterioris soni, sed efficaciam interioris δύναμις vocat θεός, non objectivam & repræsentativam tantum, sed effectivam ad operandam hominum salutem, conversionemque. De λόγῳ τῷ φρεσκῷ ipsum loqui, qvicquid etiam Suenckfeldius, & Jesuita Adamus a Conzen, in h. l. aliique obvertant, ex ipsissimis verbis manifestum est, quoniam v. 1. Evangelium Dei, v. 9. Filii ipsius, quod est de Filio juxta v. 3. nominatur. Qvodcunque igitur Evangelium, Christi, h. e. de Christo prædicatur, illud non erit ipse Christus. Non enim verba Pauli sunt ipse Paulus, nec doctrina de Petro est ipse Petrus. Illud autem δύναμις θεός appellat, non essentialiter, quo soli competit Deo, sed propter communicationem, quatenus a Spiritu Sancto hæc ipsi indita,

C

dita,

dita, homines ad salutem informare possit. Nec sermo ipsi de suo tantum, sed de Evangelio Christi in genere est. Nam, si doctrinæ, quam Paulus spargebat, tanta inerat efficacia, ut & Thessalonicenses & Romanos, imo omnes, qvot audiebant, in assensum traheret divinum, qvidni & reliqvorum Apostolorum, qvi omnes θεόπνευστοι fuerunt.

Th. XXVI. Accedit, qvod Hebr. 4.ii. illud vivum, efficax, penetrantius qvovis gladio utrinque incidente, ac pertingente usqve ad divisionem animæ simul & Spiritus, nuncupet, id qvod Haymo, Primasius, Chartusianus, græci scholastæ, de Christo interpretati fuerunt, qvibus Daniel Heinsius exerc. sacr. in b. l. ad stipulatur. Nos cum iis, qvos allegat B. Dorsch. Tb. Zach. part. 2. p. m. 41. de Verbo Dei scripto propter ipsam textus συνάρτησις intelligimus, & omnes nodos, qvos Heinsius necit, easqve difficultates, inqvibus æstuant interpretes, facilissime expediri posse putamus, si v. 12, ad λόγου προφορικὸν, v. 13. ad υποστατικὸν referatur. Ilsa prædicata id ipsum evincunt, de qvibus vide sis B. Balduin. in b. l. §. Dn. Qvensted. Syst. Tb. tom. i. p. m. 177. Nos cum B. Thummio autem colligimus. Quid vivum, efficax &c. ad hominis conversionem, illud in se habet potentiam, hominem vivificandi, convertendi, divinum assensum producendi, etiam ante usum actu primo, qvia vivum, efficax &c. proprie & primario potentiam dicunt, non usurpationem, aut si hanc indigitant, illam involvendo præsupponunt.

Th. XXVII. Eam ob rem multoties Scriptura comparatur semini, qvod ante immisionem terræ potentiam habet fructus ferendi (qvo de egregie differunt B. Chemnit. Harm. C. 61. p. 770. quem vide in Danbaueri Hodof. p. m. 49. & D. Musæus disp. Tb. de fide §. 49. & 57.) imbris, qvi vim habet humectandi, anteqvam decidat; Pani, qvi vim habet nutriendi, anteqvam comedatar; Luminis, qvod in se lucendi potentiam habet;

habet; Consiliario, qvi absqve Consilio esse nequit; Carboni
ignito, cui, anteqvam applicetur, utendi vis competit D. Ostian-
~~der~~ Exercit. Thumm. ex. i. p. m. 26.

Th. XXVIII. Huc deniqve pertinent illorum exempla,
qvi divinitatem sacrarum literarum ex ipsis Scripturis vel le-
gendo, vel audiendo percepere, & ab ipsius efficacia, sive Spi-
ritus Sancti per Scripturam testimonio, solum moti, assentiti
sunt. Refert de se ipso Justinus Philosophus, qvod jussu divi-
ni alicujus Philosophi, omni disciplina circulari abdicata, Pro-
phetarum legens libros, Christianus exinde factus sit, & tanto
cum fructu, ut hi nobis & Christianum, & Philosophum, &
Martyrem pepererint. *Cornel. a Lapide Comm. in Proph. Mai. p.
m. 10.* Commodianus, dum inter seculares literas etiam nostras
legit, occasionem fidei accepit, Factus itaqve Christianus &
volens aliquod studiorum munus Christo offerre, scripsit li-
brum adversus Paganos. *Gennadius Massiliensis lib. de Vir. il-
lust. C. 15.* Victorinus senex Sacram Scripturam investigans
simpliciano tandem dixisse, fertur, Noveris, me jam esse Chri-
stianum. *B. August. l. 8. Conf. C. 2.* Tatianus de sui ex gentilis-
mo conversione in oratione contra Græcos, ipsius mentem le-
ctione SS. literarum fectam θεοδιδάκτον, testatur. Christianus
Gerson occasionem suæ e Judaismo conversionis ad religio-
nem nostram, præfat: ad Serenissimum Principem Henric. Ju-
lium, mirum in modum recenset: Paupercula qvædam Christi-
ana fœmina Vicina mea, tradebat mihi pignori codicem N. T.
germanica Lutherò conversi, cui mutuo dabam octo solidos,
ut usuram meo modo lucrarer, & librum interim evolverem,
non qvidem, qvod de Veritate religionis judaicæ dubita-
rem, sed ut cognoscerem, qvisnam ille tantopere efficax er-
ror, qvitot animarum myriades seduceret, & in exitium præ-
cipites daret. Præsentibus igitur duobus meis affinibus, La-
zaro & Simeone totum perlegi non sine blasphemias. Interim

C 2

vero

vero cor meum percellebantur, & cum animadvertissem Evangelistas & Apostolos et Christum ipsum toties ad V. T. provocare, & subinde loca ex eo alia post alia adducere, illectus sui, ut denuo legerem, clanculem qvidem nemine conscio, ne uxore qvidem mea, & ut loca adductacum ipso N. T. textu contenderem. Quod ubi feci, tanta mihi lux illuxit, ut eo nomine æternas Deo debeam gratias. Cum autem cogitationes meas nemini ne uxori qvidem detegere auderem, & præterea cura uxoris, liberorum reiqve familiaris & Varietas sectorum, qvæ inter Christianos deprehenditur, animum turbarent, per integras XIV. septimanas adeo angebar, ut nec esca nec potus saperent, nec quietum somnum caperem, donec pro suâ benignitate Deus animo meo indidit, ut relicta Patria, & cognatione mea in ditionem Brunsvicensem me conferrem, ibique sacrum baptismum peterem. Accurate hanc in rem edisse rit Magnif. Dn. Praesep. m. 39. l.c. Das war warlich Gottes Flinger/ diese Krafft rührte von Gott her/ daß einem halßstarrigen/ in seinem Jüdenhum ersoffen Jüden/ (der von Kindes beinen an sich an Christo geärgert/ ihn verspehet und verfluchet/ aus den Schrifften der Propheten wieder ihn gesritten/) blosse Worte/ Worte/ so ihm niemand fürgelobet/ Worte/ von welchen er die allerlästerlichsten Gedancken geschöpfset/ Worte/ die er umb keiner andern Ursache Willen laß/ als seinen Scherz und lästerlichen Spott damit zu treiben/ Worte/ welche er allbereit mit solchem lästerlichen Gemüth gelesen hatte; das diese Worte ihm das Herz rühren/ ja ganz und gar gefangen nehmen musten/ daß bloß umb dieser Worte Willen er seiner bisher so fast geglaubte und wieder alle Widersacher so heftig vertheidigte Lehre für greuliche und verdammliche Irrthümer hielte/ hingegen sich zu Bekanntnüs der Lehre/ welche ihm diese verachtete Bücher fürgetragen/ freywillich und beständig bekante; Mir aitidem sunt qvæ de matre Iconii Soldani, Baronius, de Judæi Toletani Bzovius,

vius, de Chrysanthi Alexandini Dauroultius Jesuita, de Deminæ illustris fœniuæ, & Claudii Propinqvi Diocletiani illuminatione ex Scripturis hausta ex Baronio prodit B. Dorscheus Tb. Zach. part. 2. p. m. 48. § 49. De Cypriano, testatur Hieronymus Comm. in Jonam p. 157. qvod prius Idololatriæ assertor tandem Jonæ sermonem audiens ad pœnitentiam conversus. Theophilus Antiochenuſ L. I. ad Autolycum de sua conversione: convertitus igitur, ex iis, quæ eveniunt & prædicta fuerunt, non amplius hæsito, sed credo obtemperans Deo. Ipse Jacobus Reihing ex Jesuita Theologus nuper Tübingerſis, de se scribit, qvod sola scripturarum vis atque autoritas a Tridentina ad Augustanam Confessionem ipsum impulserit.

Th. XXIX. Quam Virtutem divinumque ab homine assensum non alias quicunque liber sibi polliceri potest, quicquid sit de Augustino, qui cum Funestum Didonis fatum in Æneide Virgilii legeret, flevisse se fatetur, & de Thucydide, qui cum præclara antiquorum gesta prælegi audiret, exilire, & adversis Virorum fatis illachrymari consueverit. Aliud profecto est propter naturalem συμπάθειαν, aliud propter motivum revelationis supernaturalis ad fletum commoveri. Augustino ex motivo naturali hoc extra dubium contigit, quo non tantum Æneis Virgilii, sed omnes libri gaudent, & fabulæ, quæ de martyribus vulgo narrantur. At fletum ob admissa peccata, pœnitentiarum, e cordis silice eliquare, id θεῖον est. B. Danhauer Tb. Conf. part. I. p. m. 371. Conf. D. Præses l. c. p. m. 42. § 43.

Th. XXX. Nec impedit Turcas & Muhammedanos Letione Alcorani adeo commoveri, ut vertiginem, animique deliquium saepius patientur, & Spumantes in terram concidant, qvod supremum devotionis interpretantur apicem. Jo. Hoornb. summ. Controv. p. m. 145. Japonios immanem Amidæ librum legentes, tantispercelli animi motibus, ut toti numine correpti videantur. Danhauer. Arist. rec. Dial. I. Qvod nulla admiratio

tionē excipiendum est, cum Alcoranus ejusmodi spurcosas vō-
luptates, a qvibus natura ipsorum perversa non abhorret, qvā
potius instigat, uno verbo: frena malitiæ suis auditoribus &
credentibus adeo laxet, ut in carnalibus summum bonum &
tranquillitatem animi consistere ipsi sibimet perſuadeant. Qvas
enim & qvod virgines formosissimas in Paradiso non garriunt,
qvas delicatissimas carnes, qvot sapidissimos potus in convivio
Muhammedis non somniant. Qvæ omnia cum pravæ & Vo-
luptuosæ ipsorum inclinationi dulcissima videantur, non adeo
mirum, ut spurcus iste Alcoranus spurca illorum corda, spurci-
tie sua moveat, iīqve motus divinos sibi falſo imaginentur, qvam
tamen propter mentis stoliditatem, & falſam, imaginariam qve
Alcorani non a Spiritu Sancto, sed e natura sibi reicta & spur-
citie rei provenientem efficaciam, nemo Alcoranum divinæ
infallibilisqve autoritatis agnosceret. Non hic Dei digitus; non
Dei, sed Diaboli Spiritus per Alcoranum movet rapitqve corda!
De Libro Amidæ, qvi miserrima morte periit, non opus erit, ut
plura dicantur, qvoniam iste motus, qvi e lectione hujus libri
propter commiserationem percipitur, ex naturali oritur, συμ-
παθεία qva de in Th. 29 jam dum egimus.

Th. XXXI. Ingenue præterea fatemur, pios hominum
libros, puta meditationes Gerhardi, D. Mulleri, graves qve
Theologorum nostratium homilias mirum in modum afficere
Legentium vel audientium animos, qvæ efficacia tamen non il-
lis adscribenda libris, sed qvæ interdum Scripturæ interferuntur
dicta vel Phrases, iīsqve Virtualiter in iīs latentibus, per qvæ
Deus nobiscum loquitur. Unde aliud est, animum peculiari
qvodam & supernaturdli motu afficere vi primitiva, & Imme-
diata a suis auctoribus oriunda, aliud, commovere vi derivati-
va, & e S. Codice Canonico desumpta. Illa Vis e Scriptura hau-
titur & derivatur, non ab autore proficiscitur; deme enim no-
men auctoris, virtutem suam nihilominus retinebit.

Th.

Th. XXXII. Hanc autem *rigoriam* in debito usu confidatatem in animis ad assentiendum ordinarie exerit, reali potentia a Spiritu Sancto sibi communicatae influxu, & quidem efficacissime, ut homini non resistenti convertat, illuminet, salvetque; resistenti aeternum pariat exitium damnetque. Deinde instrumentaliter, quia per illud tanquam medium & organon (*ως συν πλάτεια, ratione ministerii, non ut αἴσχον, sed ut εὐεργητικόν*) Spiritus Sanctus operatur, non naturali, verum supernaturali modo, in quo verbi divini & humani differentia etiam consistit.

Th. XXXIII. Ipsimet Papistæ efficaciam claris Scripturæ testimoniis contestatam agnoscunt, at sufficere non putant, ut sola evidenter credibile faciat Verbum Dei, assensumque divinum producat, cum Deus non largiatur fidem, nisi suppositis sufficientibus motivis, & omnia motiva religionis autoritatem Ecclesiæ respiciant. Ubi non inficiamus, Deum fidem non largiri nisi suppositis motivis (internis) scilicet Spiritus Sancti testimonio, qui per Scripturam in cordibus agit, ut revelationi credamus, eique divinitus assentiamur, quod sufficientissimum esse supra diximus, attamen hoc motivum (internum) Ecclesiæ (ut motivi externi) judicium respicere, adversariis probandum adhuc incumbet.

Th. XXXIV. Non obstat, Scripturam non semper Virtutem hanc in objecto convertendo, assensumque divinum producendo, exercere. Nec Christus ipse verbis, in eventu apud omnes Judæos fidem consequebatur, nec Pontifex & Ecclesia testificatione sua apud omnes divinum elicit assensum. Ab impedimentoo igitur actus secundi, ad negationem actus primi argumenta nihil probant. Hæc enim indoles Sacrae Scripturæ est, ut ordinarie comonstret Veritatem, illi, qui nefarium, præfractumque non gerit resistendi animum; iste atque, qui virtutem S. Literarum ordinarie oblatam respuit,

suapte culpa efficaciam tanquam primariam assensus divini causam non sentiet. Ostende enim solem illi, qui oculos claudit, & ne penetrent radii, manum opponit, an illuminabitur?

Th. XXXV. Inquis: propter annexam obscuritatem, illum exerere nequit, quam *Albertus Zennerus in armam. Euang. Thomistico*, quod contra B. Dorschei Thomam Lutheranum in lucem emisit, p. m. 5. Scripturæ affingit. Sed non quæstio moveri debet, an una vel altera pars, sed an totus Sacer codex obscurus sit. Posito enim, hic vel ibi Scripturam, ut putas, obscuram, alibi illam tamen ipsam explicatam habemus. (II) Weigelianum hoc dogma audit, annotante Dn. Calovio, & falsitatis Scriptura arguitur. Qvicquid enim homines ad salutem erudire potest, oculari demonstratione clarius, & claritas claritatum dicitur, obscurum esse nequit. Nam lumen Tenebricosum, & claritatem obscuram dicere, συδηρόζυλος est. B. Scherzer. Syst. p. m. 23. Licet autem non omnes Scripturæ credant, a spontanea Cœcitate peccatorum ad Evangelii obscuritatem N. V. C. Evidentia enim, hujus verbi tam perspicua est, in rebus ad salutem necessariis, ut verba ex se non alium generent sensum in mente concipientis, quam qui conformis est Deo revelanti. Neque opus est alia nova revelatione aut miraculo, ut constet hunc sensum verbi revelati esse verum, & menti revelanti conformem; quia ipsa intrinseca vis verbi, quod divinum est, facit se homini non solum probabilem, sed & infallibilem B. Hülsemann. Brev. Theol. C. I. Tb. 6. Licet ergo cœcutiant ad hunc solem noctuæ, ipse tamen sol in se semper est lucidissimus, nihilque impedit, quo minus oculi recte dispositi radiis hisce collustrari possint. Licet ergo negent, illamque sentire nolint, manet tamen efficacia in Scriptura in actu primo, licet secundus impediatur. Nam alias Athei, inter quos Julius Vaninus vit. Caramuel. Tb. mor. fol 324. & Deum, ejusdemque operationes negavere, Ergone nullus

nullus dabitur? Quod vero efficaciam, & divinum ex ea assensum non senserint, propria ipsorum culpa factum, non, ex parte Scripturæ, cum hæc de vi sua semper testetur, paucissimi vero illam recipient. Et ab hujus efficacia in assensum se trahi patientur.

Th. XXXVI. Ex quibus deducimus, (I.) efficaciam Scripturæ adscribi non solum in actu secundo, vel in usu, sed & in actu primo, videlicet, quod inseparabiliter ipsi a Spiritu Sancto quoque extra usum conjuncta sit, ita, ut (II.) Spiritus Sanctus ordinarie nullum spiritualem in homine effectum sine verbo producat. Unde (III.) notamus, Scripturam non aliunde ab aliquo externo proponente, externoque testimonio illam nancisci Virtutem, sed ex ordinatione sola & communicatione Spiritus Sancti, qui per singularem gratiam Scripturæ illam indidit, adunavit, illaque operatur. Et quidem (IV.) ut non malitiose resistentibus suam divinam vim communicare, & ipsorum animos efficaciter convincere possit, licet ille de Virtute divina Spiritus S. in revelatione divina operantis non cogitent, vel ratiocinentur, cum sufficiat, si materialiter ipsum Evangelium non repudient, ut loqui amat B. Dorschbeus Antikirch. p. m. 463. (V.) Fidem divinam in nobis, ut credamus, Scripturam esse divinam, illaque divina fide assentiamur, ab hoc Spiritus Sancti testimonio interno unice in nobis perfici. (VI.) Quodcumque jam a Supremo testimonio Spiritus Sancti per Scripturam solum dependet, illud est etiam ipsius causa primaria, unica, neque perficitur inferioris ordinis motivis; Assensus divinus, quo homo credit Scripturam esse verbum Dei, a Supremo Spiritus Sancti testimonio unice dependet, Ergo assensus divini, quo homo credit Scripturam esse verbum Dei, causa primaria & unica est Spiritus Sancti testimonium per Scripturam, nec perficitur inferioris ordinis motivis.

Th. XXXVII. Quæ assertio nullam Fanatismo viam ster-
D nit,

nit, qvem Pontificios intergrassari ostendit B. 'noster Gerhardue
Tom. 6. LL. T. de minist. Eccl. C. 6. l. 1. §. 252. non enim homines
ad privatum, sed ad Dei remittuntur Spiritum, qvi per Scriptu-
ram interius de sua efficacia in hominibus non resistentibus
testatur; Unde assensus iste divinus non e Visceribus privati
sensus, sed e principio Scripturæ primo nascitur, in qvod ultima
assensus fit resolutio. Nam qvi salutis suæ curam gerunt, De-
um invocant, ut in lectione vel auditione Verbi divini ipsos si-
nat efficaciam illius experiri, hanc igitur in flagrantissimo pecca-
ti concursu, lucta Veteris & Novi hominis persentiscunt; illi
(loquimur de certitudine fidei) ex ipsa Scriptura certi sunt,
qvoniam certitudo fidei ex ipso principio primo, qvod est Scri-
ptura Sacra, originatur. Voluntarium ergo Jesuitæ Eberman-
ni figmentum, & Pontificiorum calumnia est, qvod de privato
Spiritu nobis imputant, tamdiu, donec probaverint, qvod ipso
facto ad privatum Spiritum decurramus, qvod qvidem etiam
Gretserus (E. Job. Franc. Hacki S. J. in Chrysost. non Lutb. p. m.
44. qvem contra Magnif. D. Præsidem emisit, solidam cuius re-
futationem B. L. propediem expectabit. Imo Augstintus Gib-
bon. de Burgo in Lutero Calvinismo Schismatico qvidem sed re-
concil. p. m. 20.) imprudenter asserunt, sed non probant. Sebalt.
Schmid. Coll. Bibl. part. I. p. m. 44.

Th. XXXVIII. Diximus autem de principio fidei primo;
Ubi notandum, Theologiæ (viatoriæ) primum (absolute) prin-
cipium cognoscendi complexum in ordine revelatarum pro-
positionum hoc esse, qvicqvad Scriptura dicit, a Deo revelatum
est. Non obstat notiorem naturaliter notam dari propositio-
nem, qvicqvad videlicet, Deus revelat, verum est, cum de ea
sermonem fecimus, qvæ serie revelatarum, naturaliter notis
seqvestratis, prima audit. Non enim e remotiori, sed e proxi-
miori principio, qvod est Scriptura insensu collectivo sumta,
Theologus conclusionum Veritatem demonstrat, qvemad-
modum

modum Philosophus non ex eo, qvieqvid dictamen rectæ rationis dictitat, verum est, sed Physica ē Physicis, Ethica ex Ethicis, illo tamen supposito, probat. Jam qvi dictamen rationis seqvitur, conclusiones etiam ex ista de promtas assumere oportet; ita, qvi Scripturæ cupit adhærere, primum illud principium, & conclusiones ex ipso petitas, pro veris habeat, necessum est. Diximus autem absolute primum, qvod per plane nullum superius probari queat, nec ab alio sed a se ipso fidem habeat, immo ab omnibus, qvi terminos intelligunt, verum esse cognoscatur. Si enim in naturalibus scientiarum principia per se evidētia sunt, qvanto magis hoc verum erit de istis supernaturalibus. Hinc sicut primum in compositione, sic & ultimum in resolutione erit, cum fundamentum sit, in qvod ultima articulorum fidei sit resolutio, in quo subsistendum, nisi velimus in infinitum progredi, & circulo vitoſe circumferri. Rectissime Petrus de Alliaco Cardinalis Cameracensis in sent. i. q. i. art. p. Patet, inquit, qvæ sunt principia Theologica, sunt enim ipsæ Sacri codicis Veritates, qvoniam ad ipsas fit resolutio Theologici discursus, & ex eis singulæ conclusiones deducuntur. Qvæ principia supponenda nos docet Alphonsus a Castro l. i. adv. Heret. C. 2. Unde noster assensus, qvem Scripturæ habemus, innititur huic verbo divino, habetqve certitudinem fidei Catholicae, cum autoritati divinae credat; qvam hypothesin tamdiuebimur, donec Contrarium ab abversariis ex verbo Dei probabitur.

Th. XXXIX. Non obstant nebulae, qvas Veritati Papistæ suffundunt, Scripturam instar Principii primi supponendam non esse, qvod Ecclesia a priori e Scripturis demonstrari nequeat, tum qvoniam antiquior & prior Novo Testamento, tum qvia de illius veritate Canone & sensu sine Ecclesiæ autoritate infallibiliter constare non possit, prout Henr. Wagenerius S. J. contra Dorschbeum sensit, Qvæ autem assertio tam falsitate labo-

rat antecedentis quam consequentiae. Intelligit enim vel materiae vel formale Scripturæ, illud extra controversiæ aleam ponitur, cum Ecclesia priusquam Vetus & N. Testamentum literis externis consignaretur jamdudum extitit, & hoc Ecclesiæ tantum antiquitatem, non maiorem Scriptura autoritatem infert. vid. *Magnif. D. Deutschm.* (Præceptor meus filiali obseruantia venerandus) Theol. Posit. polem. tr. I. p. m. 147. De formalis negamus, æterna enim & immota justitiae divinæ regula lex est, & Evangelium decretum ante jacta mundi fundamenta est de reparando genere humano. Quid igitur, si Ecclesia fundata est super doctrinam Apostolorum & Prophetarum, hæc prior erit illa, cum fundamentum prius existat, necessum sit, eo, quod superimponitur, quæ veritate ergo Ecclesia dicetur Scriptura (in sensu collectivo) prior & antiquior? Esto antem (disputamus ad hominem,) minus nihilo dubitabitur, unde infallibilis illa Ecclesiæ autoritas in ordine quoad nos dependeat? dicis: niti revelatione divina per motiva fidei applicata; at intelligitur revelatio vel non scripta; vel scripta; si illa, unde constabit illam esse divinam? an credamus aliquam traditionem Apostolicam, non tamen in sacro Condice contentam? Nemo tam obœsæ naris erit, ut non olfaciatur, supponi pro principio turpisimam principii petitionem? (loquimur cum B. Scherzer. AntiB. p. 40) Si scripta, E. hæc prior erit Ecclesia, cum hujus autoritas ex illa stabiliatur, adeoque Ecclesia primum illud principium cognoscendi non erit. Nec juvat Albertum Zennorium l.c. p. m. 7. Scripturam in se immobilem esse omnium seculorum Magistrum, sed quoad nos optere esse sub Magistra custode & interprete Ecclesia. Nam asseverationem custodiam & interpretationem (juxta Scripturam) Ecclesia orthodoxæ nunquam sumus iniciati, faciles insuper damus, testificationem Ecclesiæ quoad nos locum habere a posteriori, ut Scriptura divina cognoscatur, in eo tamen fallit, quod

lit, qvod Scripturam qvoad nos sub Ecclesia (Papistica) ut ejus
magistra (non ministra) esse constanter, licet falso putet.

Th. XL. Deinde omnem Scripturæ Veritatem & sensum ab Ecclesiæ infallibili interpretatione constare, Veritati manifesto contrariatur. Cur ergo a mille sexcentis & qvod excurrit, annis, scripturæ sensum & veritatem non declaravit Ecclesia? cur in tenebris adhuc ambulandum? Necessaria est, inquit, Ecclesiæ interpretatio, qvæ tamen nunquam facta est? Et, si ab Ecclesia constaret interpretatio infallibilis, relinqueretur hoc, qvalisnam Ecclesia intelligenda sit, cùm ab Ecclesia Catholica ad Romanam Acatholicam N. V. C.

Th. XLI. Denique bene sibi prospiciant, utrum a virtuoso immunes sint circulo, qvem ipse Gretserus vitare se non posse desperabundus confessus est, & Anno hujus seuli decimo quarto Georg. Calixtus in Colloqio Hemelschenburgi cum P. Augustino Jesuita Hildesh. habito, Pontificios impingere, ad oculum commostravit. Nam si interrogemus eos, unde probent aut cognoscant Ecclesiæ autoritatem, respondent, id ipsis constare ex Scriptura; si rursus petamus, unde sciant Scripturam esse verbum Dei, non aliter respondent, qvam se id certoscire, nisi ex testimonio Ecclesiæ, ubi vitiosus profecto circulus se prodit, dum probatio id petit, qvod in principio erat controversum, & idem per idem, obscurum & ignotum peraqve obscurum & ignotum explicatur. Nec habent, qvod regerant, Tametsi eorum quidem nos vitiosi arguant circuli, eo, qvod Scripturæ divinitatem ex ipsa Scriptura probatam dedimus, qmodo & idem per idem superstrui dicunt, in cassum tamen laborant. Alias enim nec Salvator neqve Apostoli Scripturam ex Scriptura, neqve legisperiti legem ex lege interpretantes, nec Philosophi, sua e Principiis Philosophicis demonstrantes, ab hoc vicio essent immunes. Scripturam enim magnus noster Calovius Syst. tom. I. p. 603. dupliciter considerari posse, ait, ve-

Iut principium cognoscendi, vel ut operandi, ibi autoritas divina Scripturæ comprobatur e rebus contentis in Verbo Dei, hic effectu verbi didini, adeoq; neutra ratione probatur idem per idem. Petatio etiam principii duplex est, vel de qva agitur in posterioribus analyticis, ut qvando hoc probatur per illud e. g. A per B & B per A, vel de qva agitur in Elenchis sophisticis, qvæ est, qvando A probatur per A, sive, Papa est infallibilis, qvia est infallibilis. Priori modo contingit demonstratio Scripturæ, non posteriori, unde neq; vitiōsus sed probatus circulus audit, qyoniam a cognitione rei confusa ad distinctam progredimur.

SECTIO II.

Th. XLII. Cum itaq; nos & Papistas in communi non convenire principio, qvod *Cardinalis Robertus Bellarminus Archiepiscopus Capuanus pref. in T. I. Controv. sub fin. contra manifestam rei veritatem scribere ausus* est, illorumq; religio-
nis fundamentum, qvod Ecclesiam dicunt, ruinæ & erroribus subjectum, ita, ut assensus Christiani, cujus animus in vitiōso circulo circumduci se non patitur, in ipso firmiter inniti non possit, nostrum e contrario verum, immotumq; esse ostendimus, restat, ut contra eosdem ex hoc orthodoxæ fidei fundamento evidenter demonstretur, assensum divinum Scripturæ qvoad nos neq; a proponente infallibili (visibili) neq; Conciliis, neq; ab Ecclesia, ut causa per se & convictiva oriri.

Th. XLIII. Attendendum igitur erit (I.) Isti principio qvod Th. 38. deditus, nullum ab homine certum divinumq; assensum haberi propter aliud, (si enim propter aliud, non esset in ordine primum,) sed propter se, Et Christianum Scripturæ, ut tali principio, assensu qvidem divino credere per proponen-tem, Concilia & Ecclesiam, ita, ut ad assensum divinum Sacris literis habendum, eum manu quasi ducere, & capropter occa-sio fidei vel argumentum credendi esse possint, non vero pro-pter proponentem, Concilia & Ecclesiam, ut ab illis produca-tur,

tur, & in eorum autoritatem assensus iste terminetur, qvia hoc ipso objectum formale assensus divini forent, qvod ipsam revelationem esse, ne adversarii quidem inficiantur.

Th. XLIV. (II.) Non in questionem vocari, titrum Evangelium Johannis sit Johannis, qvod ad cognitionem historiam ut plurimum, non ad divinam fidem conductit, cum multa hominum millia præsertim in V. & N. T., antequam scribentur, salvata fuerint, qvibus hoc nullo modo constitit, & de quo Ecclesia primitiva testari potest, qvæ αὐτόγεα φα vidit, probavit, & illa Ecclesia, ad qvam successu temporis pervenere. At Evangelium Johannis esse Canonicum, id non Ecclesia facit, sed acedat, necesse est, internum Spiritus Sancti testimonium.

Th. XLV. (III.) Aut igitur Scriptura internum SSti testimonium habet, ut per se sit efficax, aut non; siñ hoc? autoritas illius vacillabit, si per se tanta pollet Virtute, non indigebit, ut ejusmodi infallibilitatem, suamque efficaciam aliorum, qvam ab ipso Spiritus Sancti testimonio sibi inseparabiliter conjuncto, sive a se accipiat. Scripturam qvippe Ecclesia non facit infallibilem, sed tum demum se infallibilem ostendit si ejusmodi, qvæ infallibilis Scriptura dicit, ex ista tanqnam ex principio infallibili evidenter nobis demonstret. Non enim Deus per Scripturas nobiscum loquens hominum autoritate indiget, cum per insitam Scripturæ vim sine testimonio hominum corda nostra convincere queat.

Th. XLVI. (IV.) Præterea concedimus, Ecclesia testimonium nos posse ad Scripturam deducere; tam vero necessarium, ut sine eo Scripturæ divinitas cognosci nequeat, indubitate inficiamur. Illud enim nil internæ autoritatis Scripturæ conciliat, sed de ipsa externe tantum testatur. Jam sicut Catalogum scribens, & Bibliothecarius non facit, ut liber hic vel iste magna sit autoritas; Eodem modo Ecclesia non facit, ut iste liber Canonicus tantæ sit autoritatis, sed de hujus tantum

auter-

autem testimonium prohibet. Quod cum divinum Fadentibus adversariis non sit, nec poterit Divinam fidem gignere, sed organon vel medium erit, quo deducimur ad cognitionem Scripturæ, cui tamen medio tanquam causæ principali, quæ Deus est in nobis per Scripturam operans, assensus divinus negraqvam debetur accenseri.

Th. XLVII. Mira hic ipsos inter Pontificios est dissensio; Eo nempe qvidam prolapsi, ut omne, quid divini ponderis Scriptura habeat, ab Ecclesiæ autoritate (qvam unum hominem Pontificem R. putant) suspendere satagarent. Nonnulli testimonium Spiritus Sancti vel efficaciam Scripturæ admittunt, seclusa Ecclesiæ autoritate illam esse fictitiam, nec homini consultum, ut divinam in ea fidem fundet, ajunt, ferunt, prohibent, necessariamque Ecclesiæ autoritatem esse, existimant, ut quasi medium (absolute) necessarium, ad fidem inducendum, cum efficacia Scripturæ divinum in homine assensum operetur, cum abs Ecclesiæ propositione, qvam conditionem præreqvisitam volunt, talis in homine assensus produci nequeat. Idcirco infallibilem Scripturæ adjungunt proponentem, (qvem Pontificem sive Deillum Romanum, & cæteros Doctores & Pastores Ecclesiæ salutant) qui motiva fidei proponit, & mysteria fidei certo homini & evidenter reddit credibilia. Qvod motivum M. Johannes Kircherus, qui ab Evangelicis ad Romana migrans castra, deviationis suæ causas a contumtione verbi auspicatus est, qva strata via facilis ad migrationem fuit aditus, non Spiritum Sanctum interne agentem, sed illum codicem sacrum in magna veneratione fuisse, putet. De cujus propositionis infallibilitate, si quis dubitet, ipsum remittunt non ad unum vel alterum Episcopum, vel Archiepiscopum, vel Ecclesiam particularem, neque ad solum Pontificem, sed ad concilia generalia autoritate Pontificis Romani congregata & approbata. In quibus Infallibilitatem (suæ) Ecclesiæ Catho-

Catholicæ, Catholici (Papistæ) reponunt universi, a qua sola velut a causa principali fidem divinam assensumque divinum dependere satagunt; quippe in illa ultimo requiescunt, ipsorumque assensus tuto, ut putant, recumbit.

Th. XLVIII. Ut compendiose mentem adversariorum percurramus, ex his colligemus (I.) omnem Scripturæ autoritatem ab Ecclesia dependere; quod Papale mysterium pandit, simulque falsum ostendit *B. Scherzerus in anti-bell. p.m. 37. & Dn. Deutschmann. l.c. p. 135.* quo B. remittimus, cum hujus loci id longius disquirere non sit.

Th. XLVIII. (II.) Autoritatem Ecclesiæ medium esse inducivum, adeoque necessarium, & operari cum SSto assensum divinum, qua vero seclusa illum non produci, & Sæ efficaciam esse fictitiam. E contra non fictitiam sed vim sensus supernaturalis, ipsi verbo deferendi operativam & productivam esse, superius demonstratum ivimus. Et, Tametsi, Testimonium Ecclesiæ Catholicæ ad Infidelem persuadendum, ut assentiatur Scripturæ, medium ad fidem inducivum esse concedatur, non tamen ex eo apparet, illud in homine divinum cum Spiritu S. operari assensum, & absolute necessarium unicum & præcipuum fore medium, quo semper & ubique opus sit, cum magna pars hominum solo Spiritu Sancto in cordibus per lectionem verbi agente, abs cognitione prævia & operatione Ecclesiæ conversa sit. Hoc ergo cum sœpiissime contigit, certissimo concludendum, solum Spiritus Sancti testimonium in producendo assensum divinum per se sufficiens, testimonium vero Ecclesiæ medium absolute necessarium non esse, neque assensum ab hoc ut causa per se dependere.

Th. L. (III.) Infallibili proponente opus esse, qui mysteria fidei alioquin obscura evidenter nobis reddat credibilia. Qvam Thesin ad tuendam fidei certitudinem Tannerus veram necessariamque judicat. Variis autem nos exemplis ostendimus

E

dimus

dimus, assensum divinum sine infallibili proponente (visibili) in hominibus a Spiritu Sancto fuisse productum, qui incidenter Scripturam legendo ita confirmat fuerunt, ut intrepida mentis consensione scripturam receperint. Quid circa, cum ipsa Sacra Scriptura sine ullo extrinsecus accedente praeterquam divino concursit, ad homines ab omni dubitatione abducendos, seipsa sufficiens fuit; & in illuminando, convertendo, assensum divinum exercuit, & ipsa fidei mysteria evidenter credibilia per se fecit, quid opus erit, infallibilem ipsi proponentem adjungere. Datur quidem Proponens infallibilis (invisibilis) quem Spiritum Sanctum nuncupamus, qui non tantum in universali, sed cuilibet certo individuo mentem Dei infallibilem infallibili modo per Scripturas proponit, hujusque propositionis effectum ex intentione & determinatione Dei efficaciter comprobat, ita, ut homo, quisquis etiam sit, si assentiatur, fide, cui nullum subesse potest falsum, divina sibi persuasum habere queat, ipsi in individuo istas revelationes etiam factas. At Pontifex Romanus non potest quodvis individuum eo perducere, ut assensu firmissimo credat, sibi factas esse revelationes divinas, ad producendam fidem divinam Deoque placentam, E. Pontifex R. infallibilis proponens esse nequit. Conf. B. Dorscb. Tb. Zachar. part. 2. p. 95. Regerit Wagnerius B. Dorscheo, et si multoties sine infallibili proponente visibili assensus divinus productus fuerit, non tamen viam ordinariam & communem toti humano generi esse putat, quae est per prædicationem & auditum. p. 49. Ad quid autem ingeminatio Salvatoris, scrutmini Scripturas Joh 5. 39. Audiant Mosen & Prophetas Luc. 16. 18. si lectio ab ordinariis mediis fidem consequendi exclusa foret. Nam Spiritus Sanctus in cordibus nostris non minus per lectionem quam per auditum Scripturæ gratiam suam & efficaciam exercere vult, unde haec duo sibi invicem non opponi, nec a se separari, nec Pauli verba exclusive sumi poterunt. Utrumque

que enim & lectio & prædicatio Verbi locum invenit, E. & lec-
tio & auditio erunt via ordinaria ad fidem concipiendam. Ele-
ganter Dn. Bebelius l. c. Paulus dicit, fides ex auditu, qui audient
sine prædicante? Ergo necessaria est ista propositio, quia sine
proponente audire nequeunt? Ergo scriptura quemadmodum
scientiarum Principia illa ipsa propositione indigebunt?

Th. LI. Et ponamus ordinariam viam esse auditum &
prædicationem, nulla manet nihilominus consequentia, Ergo,
ut proponens infallibilis sit, requiretur? Principium enim, ex
quo doctrinam proponit, infallibile conceditur, Proponente
autem infallibili opus esse negatur; cum evidens ostensio hoc
vel illud in Scriptura contineri sufficiat, &, ut ut demonstratio
infallibilis est & dicitur, tametsi demonstrans fallibilis sit; sic
propositio ex Scriptura infallibilis dicatur, licet proponens in-
fallibilis non sit. Imo quod Scriptura proponatur a prædican-
te, per accidens fieri Dn. Bebel. p. 40. expresse asserit, nec propo-
sitio talis intrinsecæ virtuti atque efficaciam commovendi ani-
mos aliquid derogat, nec ab illa, quocunque modo se habet,
quoddam incrementum Scriptura accipit, cum Veritas revela-
ta divina per se nec magis nec minus recipiat, & per se ipsam in-
tellectum ad assensum præstandum determinare possit. Etiamsi
vero scriptura objectum credendum cum aliqua obscuritate
nobis proponat, nulla tamen insufficientia in revelatione ipsa
conceditur, sed vitium in intellectu sibi relicto hæret, qui ex se
istam propositionem non percipit. Et obscuritas, quæ in reve-
latis rebus adhuc est, quatenus nondum ad claram visionem ea-
rundemque intellectionem admittimur, causa non est, cur re-
velatio proposita credibilis fieri non possit. conf. B. Dorsch. Tb.
Zach. part. 2. p. m. 58. 59. §. 60. Igitur cum externo proponente
absolute ubivis & semper opus non sit, nec de eadem necessita-
te erit, illum infallibilem pronunciare & eundem Scripturæ ad-
jungere. Etenim iste erit vel Papa, vel Ecclesia, vel alius qui-

cunque doctor Ecclesiasticus, non iste, qvoniam, licet in cathedra definiat, nihilo minus juxta Patres Concilii Basilicensis. Eius Synodali de autoritate Concilii supra Papam erravit & errare potest: Quia saepe experti sumus, inquit, & legimus Papam licet caput, & principalempatrem erasse, & ,Paulo prius: Papa et si est caput ministeriale Ecclesiae, non tamen major est tota Ecclesia, alioquin errante Pontifice sicut saepe contingit & contingere potest tota erraret Ecclesia. Quia & haereticus esse potest, sic Innocentius I. in suspicionem Manichaeismi venit, quo nomine ab Augustino fuit admonitus teste *Baronio ad Ann. 416.* §. 12. Liberius, Arrianus, Anastasius II. Nestorianus (ut plura apud *Bellarminum L. 4. de P.R.C. 8.* aliosque praeteremus) fuit. Neque Ecclesia Pontificia, quod ex sequentibus patescet. Nec Doctor Ecclesiasticus quia hanc infallibilitatem habebit vel per se vel per communicationem, non per se, qvoniam omnis homo mendacio obnoxius, nec per communicationem, quia quicquid per se fallibile est, ei non potest (a Papa) communicari infallibilitas. Ubinam ergo infallibilis iste proponens (visibilis?) Idcirco affirmandum est nullum Proponentem, quisquis sit,clusa auctoritate S. literarum ullam infallibilitatis rationem in se continere, sed omne quicquid auctoritatis habet & fidei, ab ipsa revelatione proposita accipere. Sicut enim extraordinarii Dei legati non peculiarem aliquam auctoritatem & infallibilitatis rationem in se habuerunt, sed ab ipso Spiritu Sancto illuminante per illam extraordinariam illuminationem infallibilitatem acceperunt: ita non separatam aliquam auctoritatem in se habent ordinarii Dei ministri, sed dependenter ad hanc publicam S.S. auctoritatem sese habent, ab hac exclusi nullum habent. *B. Dorsib. l.c. p. 40.*

Th. LII. IV.) Juxta mentem Kircheri motivum internum esse, quod Scriptura apud omnes in magna hactenus veneracione fuerit. Quod, si verum, numne Labyrinthe & ambages sese offe

offerant inextricabiles, & an non eodem modo Turca divinum
de Alcorano sensum sibi polliceri possit, ipse videat.

Th. LIII. V.) Dubitantem non ad solum Pontificem, sed
ad Concilia autoritate R. Pontificis approbata remittendum es-
se, qvalem viam *Wagneccius* regiam p. 51. appellat, ipsorumque
Papistarum sententiam, p. 31. illosque Scripturæ, quia Spiritus
Sanctus per Concilium ita docuit, *Baltasar Hagerus S. J.* con-
fitetur. Jam, si regerat dubitans Concilia universalia, saepius
errasse, quaveritate ergo ipsum ad assentiendum movebunt.
Nil juvat exceptio adversariorum id factum, quod a Pontifice
R. comprobata non fuerint; an ergo Papa Conciliis infallibili-
tatem attribuet, quam ipse non habet? quod quis non habet, id
alteri dare nequit. Quid imo Concilia a Pontificibus appro-
bata nihilominus errasse, constat Exemplis (I) Neo-Cæsarien-
sis, quod secundas nuptias damnavit, (II.) Sardicensis, quod Ar-
rianismum fovit, (III.) Niceni, quod damnavit militiam, & Pau-
lianistas ad Ecclesiam confugientes rebaptziare jussit, (IV.) To-
letani primi approbantis concubinatum. (V.) Constantinopoli-
litani III, Cypriani Anabaptismum recipientis, & confugium
cum Hæreticis initum dissolventis. Nil dicamus de Latera-
nensi, quod transubstantiationem, & Constantiensi, quod Ku-
lmoniæ Psiav introduxit, Nil demum de Hæreticismo Tridenti-
no. Scherz. l.c. p. m. 333. ipsimet adversarii consentiunt, Anto-
nius Archi Episcopus Florentinus, Panormitanus, Nicolaus de
Clemangis, Johan. Franc. Picus, Albertus Piggihuſus aliique.
Nec nos ideo Concilia deprimimus, neque vilipendimus, sed
honorifice de iis sentimus, eorumque decreta ad Scripturæ a-
mussim examinantes *Augustinum Hipponeensem* Antistitem se-
quimur l. 39. *Maximum Asinum Episcopum C. 14.* Nec ego Ni-
cenum, inquit, nec tu debes Ariminense proferre Concilium,
nec ego hujus autoritate, nec tu illius detineris, Scripturarum
autoritatibus utrique communibus testibus rescum re causa

cum causa certet. conf. Franc. Veronius reg. Fid. C. i. §. i. Neqve (II.) homo assentiri potest, qvod SStus per Conciliadoceat, nisi prius credat, Spiritum Sanctum loqui per Scripturas, qvia illud ex Scriptura hauritur, unde auctoritas conciliorum formalis ratio assensus vel fidei nequaquam existere potest.

Th. LIV. (VI.) Papistas universos in conciliis Ecclesiæ infallibilitatem reponere. At si ipsos inter Pontificios de infallibilitate Conciliorum adhuc lis est, dubitatur, qva ratione infallibilitas Ecclesiæ Conciliis superstruetur, & verum firmum qve fidei fundamentum esse poterunt. Illa enim sunt vel suppositum concessum, vel controversum, hoc contra omnis demonstrationis naturam asseritur. Neqve concessum, qvod ex ipsorummet Scriptoribus evicit, B. Gerhard. Confess. Catb. I. I. part. 2. C. 10. p. m. 382. Et Magnus noster Calovius Syst. tom. I. p. m. 412. Nullam ergo causam B. Dorscheum insultandi Wagnerreccius habuit, ac si nullus Romanæ fidei scriptor, qui contra sentiat, posset in medium produci.

Th. LV. (VII.) Ab Ecclesia Catholica sola assensum divinum dependere, in eaqve Pontificiorum fidem recumbere, qvod constat ex mente Job. Lorin. Comm. in Act. 17. v. II. Durand. in 3. sent. dist. 23. Protestatur Wagnerreccicus, nullum omnino Catholicorum formaliter assensum fidei terminare in auctoritatem Ecclesiæ, qvia non hæc sed divina revelatio constituunt formale objectum fidei, (qvod libenter accipimus) sed utrumne sibi contradixerit, ipse perspiciat. Si enim ab Ecclesiæ auctoritate omne, qvicquid Scriptura habet autoritatis, dependet, & motiva biblica principaliter redundant in Ecclesiam, qvod p. 37. & 39. jam dum concesserat, necessum est, seqvatur ,assensum divinum primario dependere ab Ecclesia Catholica, cum fides nostra (juxta Papistas) a Scriptura per se non proficiscatur, sed in Ecclesiæ auctoritatem ultimo resolvatur. Quo autem argumento

mento (I.) dubitanti demonstrabunt, ut fide divina Scripturæ assentiatur, atque credat propter Ecclesiam Pontificiam, illam-
qve profitentem sensum Tridentinum, esse veram Catholicam,
qvæ tamen ejusmodi fidem nunquam professa est. Profecto,
qvæcunq; Ecclesia doctrinæ Sp.S. Catholicæ contradicit, Scri-
pturam ejusq; claritatem catholicam, Salvatorem Catholicum,
baptismiq; effectum inficiatur, alidue Euangelium docet &
qvam qvod Apostoli docuerunt, illud prohibet, qvod Deus
præcipit, præcipit, qvod hic prohibuit, conspirat cum hæreticis,
& hæretice docet, qvomodo Catholica dicenda; At talem Pon-
tificiam esse seorsim B. Scherz. disp. 6. de Catbol. §. 91. ostendit.
Si igitur Acatholica dicenda, nullum in dubitante gignet assen-
sum, nec ipsorum met adversariorum fides tuto in illius autori-
tatem recumbet, nec ab illa Ecclesia assensus divinus sperabi-
tur. (II.) ab Ecclesia Catholica divinum oriri assensum nega-
mus, cum seclusa & incognita hujus testificatione fides divina
in animis hominum produci possit. Nonne Latro Conversus
in cruce sine notitia Ecclesiæ, vel propositione salvabatur?
Nonne discipuli duo, comite Christo, Emaanticum Xenodo-
chium ingredientes, dicebant inter se: Nonne cor nostrum
ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis in via & aperiret
Scripturas Luc.24.32. Nonne auditores Pentecostales, anteqvam
credebant, Ecclesiam Apostolicam veram esse & Catholicam,
doctrina Petri percepta compungebantur corde dicentes: Quid
faciemus viri fratres Act. 1.37. Deducimur qvidem per illam ad
credendum, ex qvo non inferendum, nos propter illam assen-
tiri. Deducuntur qvidam autoritate Parentum ad assentien-
dum, nec tamen Parentes assensus divini fuerunt causa primas
tria & convictiva. Nam cum homo jam cognovit Scripturam
esse divinam, Scripturæ assentitur non propter (licet per) Ec-
clesiam, sed propter internum Spiritus Sancti testimonium, di-
vinam

vinam fidem in ipsius corde obsignantis & confirmantis. Assensum quippe divinum Ecclesiæ autoritas, [quæ in se] divina non est, gignere nequit, sed fidem tantum humanam, ad quam in homine producendam infallibile quidem argumentum præbet, non vero ad divinam, quam in animo perficere, solius Dei est, a quo solo Scripturæ omnis divina confertur autoritas, divinumque testimonium, quod omni humano majus est. Si enim a testimonio Ecclesiæ Scripturæ haurienda est autoritas non Deus, sed homo corda illuminaret, atque sic humanum, testimonium supra divinum tolleretur, cum tamen ἡ μαρτυρία Θεοῦ μεῖζον εἴσι I. Joh. 5. 9. Quemadmodum Christi autoritas tum in se tum ratione nostri considerata, non ex cuius quam hominis vel Ecclesiæ vel Concilii judicio dependebat, sed illam a se ipso habebat; Sic & ipsius vox (quæ per divinam communicationem summa vi & efficacia pollebat,) pari autoritatis passu cum ipsius autoritate (hac in parte) ambulabat, quod ipsum Joh. 10. 16. innuere videtur, conf. Joh. 5. 37. 39. (III.) Distingvimus cum Magnif. & Incomparabili nostro Deutschmanno l. c. p. 147. inter παιδαγωγίαν & inter ipsum ἴντρην; per Ecclesiam quidem παιδαγογικῶς homines primum ad Scripturæ autoritatis notitiam manuduci possunt; sed Ecclesia neutiquam infallibilem autoritatis notitiam conferre valet. Qvicquid hac in parte præstat Ecclesia, non nisi per Scripturam præstat, cujus est, infallibilem evidentiam, infallibilem notitiam, infallibilem fidem donare; cum primis autem Spiritus S. mediante verbo de summa Scripturarum autoritate nos certos reddit. De Testimonia B. Augustini ego non crederem Evangelio, nisi me moveret Ecclesiæ autoritas, accurate egit Maxime Rever. D. Anton. Reiser. in Augustino Evangel. Ver. Confessore p. m. 48. Ubi per summa capita B. Dorschæi sententiam ostendit, afferentis, Augustinum in his explicare, non quare Catholicus Evang. crederet, sed quo movente a Manichæismo ad Catholicismum transiverit

siverit &c. & nisi ita explicaretur, hoc fore absurdum, qvod Augustinus jam Catholicus & Episcopus & doctor solo Ecclesiæ autoritate ad credendum commotus fuerit, cuius tamen contrarium in libb. Confess. non semel testatur.

SECTIO III.

Th. LVI. Hactenus in superioribus a nobis actum fuit, de testimonio Spiritus Sancti scripturæ interno & inseparabiliter coniuncto, qvod sit causa assensus divini convictiva, & ratio ultima intrinseca, sub qua homo credit Scripturam; paucis adhuc supererit, ut de ratione ultima extrinseca, sive de Criteriis nonnulla proferamus.

Th. LVII. Qvæ credibilitatis Motiva duplicis generis dicuntur, alia interna & scripturis insita, alia externa, qvæ forinsecus accedunt, qvorum autem omnium Theologi plura, nonnulli pauciora conglomerare solent. Nos præcipuorum mentionem tantum faciemus, ad interna referentes, Dei loqventis rerumqve Majestatem, Consensum Scripturæ admirandum, & Scripturæ Conservationem, ad qvæ & antiquitatis radium nonnulli pertinere dicunt; ad externa, miraculorum Confirmationem, Martyrum constantiam, & testificationem Ecclesiæ primitivæ, de qua supra actum fuit.

Th. LVIII. Adhibentur autem a Theologis propter paganos, qui extra Ecclesiæ pomœria vivunt, atqve educantur, quippe ii, qui Christi nomen profitentur, de Scriptura dubitare nequeant, qvod Th. 8. monuimus. Neqve putandum est, κριτήρια recensita divinum posse assensum producere, qvod Spiritui Sancto competere, toties inculcavimus, sed argumenta tantum suppetere, ad inducendum gentilem, ut credat; & fidem veram, non autem divinam, verum probabilem saltim, neqve certitudinem immotam, sed moralem gignere, hominemqve ad acceptandum, doctrinamqve penitus complectendam monere tantum, statuimus.

F

Th. LIX.

Th. LIX. Et qvidem inter Criteria interna se se offert (I.)
Dei loqventis rerumque Majestas. Nam ejusmodi in Scriptu-
ta reprehenduntur, quæ & immediatæ revelationis sunt, & no-
strum captum longe superant, & spiritualiter dijudicanda sunt;
I. Cor. 2.14. Ex quibus sublimitas, materiaeque Majestas sumen-
da est, quam Deus Apostolis suggestit, inspiravitque, qui que non
ad autoritatem propriam, sed ad Dei majestatem provocat, &
illum in persona propria loqventem multoties introducunt; sic
dicit Deus Israel, dictum est a Deo dicente vobis. Quod in
Talmude, Alcorano, sybillinis Oraculis, gentiliumque scriptis
nunquam deprehenditur, quæ incestuosas potius libidines, par-
ticidia, mendacia toties intonant.

Th. LX.(II.) Succincta Scripturæ Harmonia. Quod tan-
topere admirandum, cum non uno eodemque tempore ac lo-
co libri Canonici conscripti, sed a primo scriptore ad ultimum
aliqvod millinarii annorum interjecti fuerint. Liber enim V.
Testamenti, conspirat cum Novo Testamento, & hoc cum il-
lo, ut in illis nulla inveniri possit vera contradictio. Eadem
quæ Moses & omnes Prophetæ vaticinati sunt de futuris, im-
plera sunt in Novo, quod complementum Veteris T. merito
dicendum. Eadem fides, qua salvati fuerunt Patriarchæ & re-
liqui fideles in V. T. annunciata est in Novo T. & Christus ut
Veritatem doctrinæ ostenderet, Consensum verborum Mosis
provocabat, & Apostoli nil extra Mosen & Prophetas loque-
bantur. **Act. 20. 27. C. 26. 22.**

Th. LXI. (III.) Scripturæ inter tot fidei hostes conserva-
tio. Nam, cum Antiochus Epiphanes eos, apud quos Volumen
sacrum reperiebatur, misere interimeret, illudque Vulcano ad-
diceret, minus nihilo tamen scriptura illibata mansit, illeque
horrenda morte periit. Diocletianus, quo non fuit lævior al-
ter, tum Christianos tum sacros Codices excidere curans coe-
cebatur a Deo, qui Scripturas igni injectas flammis subito ex-
tinguit.

tinctis & grandine immissa, in iræ, & furoris sui insigne documentum, mire conservavit. *Euseb. l. 8. Hist. C. 5.* Theopompos cum fuisset circa Scripturam curiosior, easque voluisse proferre profanis hominibus, suisque rebus inserere, mente capiebatur. Sic Theodectæ, cum in quadam Tragœdia e Sacris literis aliquid miscere, & ex eis furari vellet, oculi glaucomate suffusi caligabantur. *Josephus l. 12. antiqu. C. 2.* qui notanter addit, acceptos deinde a Demetrio libros asservari jussit diligenter, ut incorrupti manerent. Quod singulari Dei providentia contingisse merito judicandum. Neque iudei, infestissimi alias Christianorum hostes, ut iota e Sacro Codice excideret, peressi sunt, sexcenties enim mori desiderabant, quam ut concederent, legem Dei in aliquo mutari, id quod ex Mafora קרי & כתיב manifestum, quod eam obrem summa cum diligentia confecerunt. Neque deinceps corrumpere potuerunt, tum propter factam per universum orbem dispersionem, tum quoniam in plurimis Christianorum manibus jamdum codices hebrei versabantur.

Th. LXII. Denique (IV) antiquitas, quæ ut talis rei veritatem, sicut novitas rei falsitatem non probat, at, si cum veritate conjugatur, criterium certissimum esse, adversarii confirmant. Unde quoniam antiquitas cum rei veritate conjuncta (ut nota) Scripturæ competit, tum propter materiæ, tum propter autorum antiquitatem, & ipsa antiquissima verissimaque dicetur. Omnis enim homo eum in finem a Deo conditus erat, ut illum tanquam creatorem adoraret, & justo cultu prosequeretur, quæ obligatio homini insita est & connata. Idcirco, necessum esse arbitramur, tamdiu extitisse revelationem (aut internam aut externam) quam diu homines in tota rerum universitate extiterunt. Quæ cultus, imo omnium rerum initia, cum in Mosaicis libris accuratissimo ordine delineata sint, adeo, ut gentiles suum, quem habuerunt, cultum subdole ex

iiis sufforati fuerint, v. i. H. Grot. de Ver. Cb. Ecc. L. I. §. 16. Scriptura qvoqve antiquior erit ipsorum met revelationibus. Accedit, grecos Vetustissimos sane populos literas suas aliunde a Phoenicibus accepisse, qvos Phoenices ab Hebraeis didicisse testis est Eupolemus de jud. Regibus, antiquissimasqve leges Atticas, ex quibus Romanæ originem ducunt, e Mose desumptas. H. Grot. l. c. §. 15. Qvod cum neqve ipsimet gentiles inficiari audeant, Mosis Scripturam antiquissimam omnium concedatur, necesse est. Ne dicamus illum ipsum a Diodoro Siculo & Eupolemo primum vocari scriptorem, qvod adversus gentiles firmissimis comprobavit argumentis Eusebius de prepar. Evang. L. 10. C. 3.

Th. LXIII. Seqvuntur jam Criteria externa, & (I.) quidem miracula, quibus Scriptura mirum in modum & confirmata & propagata fuit, & quidem talibus, quæ non nisi virtuti solius Dei patrari poterant, & rationi παράδοξα videbantur Luc. §. 26. Idcirco enim a Deo in propaganda Ecclesia adhibebantur, ut doctrina per istiusmodi omnibus innotesceret, probaretur, hominesqve revelationi eo majorem conciliarent fidem; sic cum Moses a Deo ad educendum ex Aegypto Israelem mittetur, miraculis illum instruebat, quibus veritatem apparitionis, & verborum Dei sibi factorum, stabiliret; & Discipulis Iohannis, Christum quarentibus, qualis esset, maiestatem suam, e miraculis ut cognoscerent, respondebat Christus ipse, qui Apostolos ad praedicandum mittens, ipsis potentiam miraculorum in suo nomine edendorum concessit, Matth. 10. 28. Quorum fama ad gentiles usqve promanavit ita, ut ne hi quidem prodigia ab ipsis edita in dubium vocare ausi fuerint, Phlegon. l. 13. annal. Petri miracula vera commemorat, & Cyrillus L. X. contra Julianum, de Prophyrio testatur, qvod miraculorum veritatem agnoverit. Celsus & Julianus prodigia a Christo edita minimum negaverunt; illius verba Origines L. 11. Creditis eum esse Dei Filium, ideo qvod claudos & cœcos sanavit, hujus autem

tem *Cyrillus*: nisi qvis existimet inter maxima esse miracula, claudos & cœcos restituere, & Dæmonio correptos juvare in vicis Bethsaïda aut Bethania, l. 6. recitat. Qvandoqvidem Ethnici & Muhammedani sua jactitent miracula, qvam plurimi sapientissimorum ipsos inter gentiles fuerunt, qvi multa horum, ut nulla idonea testium fide suffulta planeqve conficta rejecerunt, qvo de videatur, *B. Schröder l. c. & H. Grot. l. 4. §. 8. l. c.*

Th. LXIV. (II.) Martyrum Constantia qvi, mala & tormenta qvævis propter Scripturæ veritatem perpessi sunt, & sangvine, crudelissimisqve mortibus eam quasi obsignavere; alii enim ludibriis, & flagris insuper & vinculis & carcere explorati, lapidati, dissecti, tentati sunt, occisione gladii occubuerunt. Loqvuntur id proh dolor! persecutioes, hujusqve fidei testes sunt martyrologia, in qvibus non virorum, non fœminarum tantum, sed tenerimarumqve Virginum supplicia gravissima enumerantur. Nec verosimile videtur, istam religionem, qvam propter tot & tanti viri, summa eruditione, doctrina, sanctitate, & judicij gravitate perspicui, supplicia exquisitissima, horribiles cruciatus, mortem ignominiosam, & tam Violenta tamqve crudelia tormenta sustinuerunt, qvæ perversa Tyrannorum mens excogitare modo valebat, falsam & inanem esse. Altius profecto jacta sunt per martyrium fidei nostræ fundamenta, nulla in terram decidebat cruoris martyris stilla, e qva non centum Christiani surgere videbantur. Nam pro veritate nostra, nostri martyres, judice B. Augustino, fortius qvam pro Helena Græcorum illi Heroes adversus Trojam dimicaverunt.

Th. LXV. Possemus plura adhuc Criteria cumulare, & ex iis Veritatem religionis & Scripturæ ostendere; sed qvoniam graviter in hoc argumento adversus gentiles desudaverunt, Justinus, Eusebius, Lactantius, Arnobius, Thomas Aquinas, & alii, qvos ordine justo *B. Schröderus de Princip. Tb. C. I.*

Q. 6. recenset, ad eundem B. L. remittimus; &, si plura desideret, videat, si placet, *Magnif. D. Præsidem im betrübten Christen Conc. i. per totum, P. Dörsch. Th. Zach. part. 2. p. 57.*
seq. D. Osiand. Syst. Th. exerc. 13. p. m. 231. B. Kromeyer scrut. Relig. tb. 1. p. 14. seq. D. Quensted Syst. Th. tom. 1. p. m. 97. Jacob. Arminium Tb. disp. tb. 1. p. 6 seq. Philipp. Mornaeum & Hug. Grotium de Veritate R. C. & Petr. Dan. Huetii demonst. Evang. qvi ex professio contra eosdem egerunt.

Th. LXVI. Quæ & similia si Ethnico proponantur, & ipse non imprudenter se facturum agnoscat, si illis (fide opinativa & probabili) assentiatur, altior quædam vis superveniat necessum est, quæ ut divina & a Deo profecta in ipsius animo de se ipsa testificetur, & eum deinceps, ut divinus assentiatur, convincat. Quod cum κερτηπια hæc efficere nequeant, ad Scripturam ipse accedat, opuserit, legat, attente considereret, implorata simul ope divina, adhibitoque animo discendi cupido. Et nulli dubitamus, Spiritum Sanctum per Scripturam. ipsum adeo commoturum esse, ut non possit non fide divina assentiri, illam esse istud Dei verbum, in quo via salutis a Deo satis superque revelata est. Nam, si tot tantique homines, qvi extra Ecclesiam vixerent, ex Scripturæ attenta consideratione, singulari ejusdem efficacia ad assensum divinum ipsi habendum intrinsecus commoti tuerunt, quid obstabit, quo minus paganum de salute sua sedulo cogitantem divinum in assensum trahet, illuminabit, & convertet. Quin imo nos omnes ab hoc Spiritus Sancti interno soloque testimonio, tam de divinitate Sacri Codicis, quam de salute æterna certissimi reddimur, qvi in nobis testatur, Spiritum esse Veritatem, 1. Joh. 5. 6. Cujus Spiritus Sancti pignore in cordibus nostris 2. Cor. 1. 22. Deus nos in Christum confirmat, quo Spiritu promissionis obsignati sumus in redemptionem acquisitionis & laudem gloriae illius Eph. 4. 30. atque in diem redemtionis 1. Joh. 5. 6. Ponatur ergo in unam crucinæ lancem Sacer Codex, in alteram qvicquid est unquam libro-

librorum in omnibus Bibliothecis, ponderentur justo ordine,
omnia deponam, qvæ habeo, nisi ille unus his omnibus Maje-
state prævalitus sit, inquit B. Dannbauer Th. Consc. Tom. I. p.m.
406. Ex hoc fonte, omnis, qvam habemus, πληροφορία, atqve
certitudo vitæ & salutis æternæ, qva Christianus cum fiducia in
terris confidit, promanat, qvam SSrus extremo vitæ halitu in
ipsius corde obsignat, & qvem promissionibus suis de adoptio-
ne filii in hæreditatem Christi Eph.4.6.firmissime tandem con-
solatur. Idcirco afflita anima cum B.Bernardo Abbat. Clara-
vallensi de Evang. sept. Panum serm. 3.circa fin. (cum qvo & nos
finem hujus dissertationis imposituri ingemiscimus) ita se eri-
git. Tria considero, in qvibus tota spes mea consistit, carita-
tem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem redditio-
nis. Murmurct jam qvantum voluerit insipiens mea cogita-
tio dicens? Quis enim es tu? aut qvanta est illa gloria tua? Qui-
bus meritis hanc obtainere speras? Et ego fiducialiter responde-
bo: Scio, cui credidi, & certus sum, qvia in charitate nimia
adoptavit me, qvia verax in promissione, qvia potens in exhibi-
tione: licet eum facere qvod voluerit. Hic est funiculus tri-
plex, qvi difficile rumpitur, qvem nobis a Patria nostra in hunc
carcerem usqve demissum firmiter, obsecro, teneamus, ut ipse
nos sublevet, ipse nos trahat, & pertrahat, usqve ad conspectum
gloriarum Magni Dei, qvi est benedictus in Secula!

Amen.

S. D. G.

